

Ser du tärnan i det blå?

- en studie av föreställningar om galenskap inom Club 300 -

D- uppsats
Per Samuelson

Disposition

1 Inledning	4
1.1 Varför Club 300?	5
1.2 Frågeställning	5
1.3 Språk	6
2 Metodologi	8
2.1 Metod	8
2.1.1 De undersöktas relation till undersökaren	10
2.2 Teori	11
2.2.1 Struktur	12
2.2.2 Litteratur, teorier och argument vid studie av skådarnas karaktärsdrag	14
2.3 Avgränsningar	16
3 Bakgrund	17
3.1 Historia	17
3.1.1 Föreningen bildas	18
3.1.2 Dragets historik	19
3.1.3 Svararna och sökarna	21
3.1.4 Medlemsavgiften och andra intäkter	22
3.2 Club 300 idag	23
3.2.1 Medlemmarnas inställning till Club 300	25
3.2.2 Styrelse och tidning	25
3.2.3 Listorna	26
3.2.4 Listkommittén	27
3.2.5 Microbirding	28
4 Draget	29
4.1 Personsökaren	29
4.1.1 Larm	31
4.2 Det manliga draget	33
4.2.1 Mannen, hans familj och hans omgivning	36
4.2.2 Skådaren man älskar att förundras över	37
4.3 Prylar	38
4.3.1 Leva med Club 300	41
5 Analys: Livsstilen	42
5.1 Galningen	43
5.2 Mannen	46
5.2.1 Sociala män	50
5.3 Samlandet	52
5.3.1 Samlarens språk	55
5.4 Tävlingen	56
5.5 Anekdoten	58
5.6 Livsstilen	60

6 Slutsats	64
7 Källförteckning	68
Tack	70
Appendix 1: Ordlista	
Appendix 2: Kryssregler	
Appendix 3: Stadgar	
Appendix 4: Etiska regler	
Appendix 5: Informanter	

1 Inledning

Min bror och jag har alltid tävlat. Så fort det funnits en möjlighet till tävling har vi tagit den, och det har verkligen kunnat gälla precis vad som helst. När vi var små sprang vi i trappor, höll andan under vatten, simmade, hoppade och slogs. Mest slogs vi. Med åren skulle vi komma att använda vår energi till mer konstruktiva ändamål. Vi kom att gå långvandringar med scouter, spela handboll och skaffa oss akademiska examina. Numera slåss vi inte lika mycket, men ett mått av tävling finns fortfarande kvar. Vi samlar nämligen på länder. Reglerna är enkla. För att kunna räkna ett land måste man ha gått på landets mark och man ska ha varit där så pass länge att man hunnit äta mat där. Nuförtiden bryr vi oss inte så mycket om vår gamla tävling, kanske mest för att våra styrkeförhållanden inte är särskilt jämna. Jag leder med en bra bit (och det är ju inte så kul). Men tävlingen finns där ändå, ständigt gäckande i bakgrunden. Brorsan kan passera mig. Vår lilla tävling är väldigt oskyldig. Vi har en karta där jag prickar in de länder jag besökt. Särskilt mycket mer handlar det inte om. Samtidigt vet jag att det hade kunnat gå mycket längre, med medlemskap i allehanda reseklubbar eller en utökning av tävlingens modesta antal medlemmar. Tävlingen i samlande hade kunnat tas till allt högre nivåer.

Två nära vänner till familjen är och har, så länge jag kan minnas, alltid varit medlemmar i Club 300. Det hade jag givetvis ingen aning om från början, utan tyckte mest det var en kul grej att en kompis pappa kunde försvinna på de mest olämpliga tidpunkter. Beteendet blev ett kul samtalsämne. I ärlighetens namn ska kanske medges att jag egentligen aldrig fascinerades av hur dessa män kunde bete sig som de gjorde. De intresserade mig. Mycket mer var det inte. Så mycket hade jag rest att jag visste att människor beter sig udda överallt på jorden, så det hade ju varit märkligt om ingen betedde sig lite galet också på hemmaplan. Efter några år vid universitetet skulle jag dock komma att få upp ögonen för dessa skådare. Jag tog reda på vad organisationen hette, hur den fungerade och vad medlemmarna pysslade med. De fascinerade mig fortfarande inte. Min första uppsats handlade om emigration. Min andra uppsats handlade om politiska rörelser. Det skulle ta ett bra tag innan en god vän övertalade mig att ta upp ämnet om fågelskådare med min handledare (som tvingats lyssna på en lång rad mycket dåliga idéer från min sida) som gillade idén och förklarade varför. När han förklarade vad

som gjorde Club 300 till en intresseväckande organisation skulle intressefokus äntligen komma att skifta. Jag började studera Club 300.

1.1 Varför Club 300?

Club 300 fascinerar mig främst på grund av de föreställningar om galenskap som florerar kring organisationen. Jag har under arbetet med denna uppsats pratat med många människor i min omgivning om dess ämne, struktur och, kanske främst, dess studieobjekt. Under förbluffande många samtal har människor varit väl informerade om mitt ämne. De känner också C3-skådare,¹ har jag fått veta, och detta har fascinerat mig ännu mer. Vilken annan hobby eller fritidsaktivitet har en genomslagskraft som biter sig fast i människors minne med sådan intensitet? Jag har själv inte en aning om vad många av mina vänner har för sig på kvällarna. De må spela fotboll eller dansa jitterbugg - av någon anledning har jag helt enkelt aldrig tagit mig för att minnas vad de har för sig. Men jag har alltid vetat vilka av min fars bekanta som tittar på fåglar.

Club 300 är inte någon okänd organisation. Tvärtom är skådarna välkända i vissa delar av landet, omtalade som en grupp galningar utan vett eller känsla för prioriteringar. Galning är ett ord som förekommer titt som tätt. Detta gäller i vissa, ganska specifika, delar av södra Sverige. Men i de kretsar där C3-skådare uppfattas som galningar tycks uppfattningen vara utspridd bland en stor mängd människor. Detta är heller inte förbehållet de som betraktar föreningen på avstånd: även medlemmar och deras nära släkt och vänner har vid flera tillfällen visat vad de tycker om denna form av artjakt. Det är tydligen lätt att se snett på Club 300.

1.2 Frågeställningar

Club 300 utgörs till övervägande del av män. Dessa män kommer från nästan alla samhällets ekonomiska och sociala delar, de har familjer och arbeten, och de är intelligenta. De funderar,

¹ C3 är en förkortning på Club 300. En person som följer de mönster som karakteriserar en skådare och som dessutom är medlem i Club 300 är en "C3-skådare". Se även avsnitt om språk.

analyserar och söker svar precis som vilken annan reflekterande varelse som helst. Trots detta uppfattas Club 300 ofta som en ansamling galningar. Uppfattningen förekommer såväl bland C3-skådarna själva och bland människor i deras närhet som bland allmänheten. De frågeställningar som ämnas bli besvarade i denna uppsats är därför:

Hur kommer det sig att en grupp intelligenta män uppfattas som galna?

Vilket förhållande har medlemmarna av Club 300 till varandra, till föreningen och till övriga samhället?

De båda frågorna är ämnade att komplettera varandra. Den första frågan kan inte besvaras utan en genomgående förståelse av den andra, och vice versa. Därför presenteras föreningens verksamhet så utförligt som möjligt utan hänsyn till vilken av frågeställningarna som besvaras. Det överlåtes till slutsatsen.

1.3 Språk

Under arbetet med denna uppsats kom Club 300 att genomföra ett byte av sin larmtjänst. Man gick under årsskiftet 2005/2006 från det gamla sökarbaserade "RiXlarm" till det nya, mobilbaserade, "C3 BMS". Detta gjorde att uppsatsens språk stötte på ett enormt problem i det faktum att larmtjänsten inte skulle se likadan ut när uppsatsen gick i tryck som när den skrevs. Förändring är förödande för tempus. Språket har därför någorlunda konsekvent hållits på en nivå som avspeglar hur Club 300 ser ut då uppsatsen går i tryck. Men uppsatsen avspeglar också hur föreningen sett ut tidigare, exempelvis genom karaktärsdraget att personsökaren piper vid olämpliga tider (en personsökare som alltså inte längre förekommer när uppsatsen trycks). I förklaringen av hur Club 300 fungerar beskrivs alltså huvudsakligen hur föreningen ser ut under 2006. Vissa avvikelser från denna norm förekommer.

Ett annat språkligt dilemma utgörs av den rika flora av specialuttryck som Club 300 genomsyras av. Om fullkomligt korrekta ord använts helt konsekvent skulle uppsatsen bli oläslig för en lekman. Om förhållandet varit det omvända hade flera missförstånd kunnat orsakas. I uppsatsen används därför flera enklare uttryck vars förklaring står att finna i

Appendix 1, allt för att göra texten så lättförståelig som möjligt för alla läsare. Några större försök att på ett djupare plan söka förklaringar på uttryck som vid ett första ögonkast kan te sig snarlika (t.ex. plocka, hänga in, obsa, kryssa) har inte gjorts med anledning av att den sortens förklaringar inte setts som nödvändiga för besvarandet av frågeställningen. För enklare förklaringar hänvisas till ordlistan i slutet av uppsatsen.

Inom skådarvärlden förekommer flera som särskiljer de båda begreppen ”fågelskådare” och ”skådare”. Då fågelskådaren uppfattas vara den klassiska urtypen av en tråkig naturälskande skogsmulle i gummistövlar, blir skådaren en hetsig person med smak för sällsynta fåglar och inte särskilt mycket mer. Den senare typen har ibland fått namn som ”artjägare” och ”raritetskådare”. Somliga menar att det är viktigt att särskilja begreppen, medan andra vill blanda ihop dem eftersom man menar att det inte finns någon egentlig skillnad på dem.² I denna uppsats används det någorlunda neutrala begreppet ”C3-skådare” tämligen konsekvent då det varken är min avsikt eller önskan att välja sida i någon debatt. Uppsatsen har som önskan att beskriva medlemmarna i Club 300. I de fall då andra uttryck än C3-skådare används, är det i fall då beteendet är specifikt för den distinktion som används. Vissa mönster återfinns enbart bland exempelvis artjägare, och definieras därför genom ordvalet.

I uppsatsen behandlas C3-skådaren konsekvent som en man. Detta språkbruk har varit ett medvetet val då majoriteten av Club 300s medlemmar är just män. Med språkbruket hoppas jag kunna belysa problematiken kring manlighet och den roll manligheten har i Club 300. Vilken roll denna manlighet har i C3-skådandet, analyseras vid ett par tillfällen i uppsatsen.

² Kaufman, sid. 6

2 Metodologi

2.1 Metod

De informanter jag använt mig av har till största del utgjorts av medlemmar i Club 300. Av dessa har samtliga varit män. Utöver männen har också ett antal kvinnor varit till stor hjälp i arbetet, i egenskap av hustrur till Club 300-medlemmar. I vissa fall har även barn till C3-skådare fungerat som informanter. Familjernas vittnesmål har visat sig utgöra ett utmärkt komplement till männens, vars utsagor vid flera tillfällen snabbt dementerats eller getts helt andra proportioner än vad som först angetts.³

En konsekvent återkommande föreställning bland informanterna har visat sig vara att det går att dra tämligen klara riktlinjer kring vilka karaktäristika som särskiljer C3-skådarna från andra fågelskådare och övriga samhället. Att C3-skådarna är en heterogen grupp råder inga tvivel om, men ändå är det uppenbart att det finns en klart definierad föreställning kring identitet bland medlemmarna i Club 300. Det är denna bild jag försöker återge. Att alla de karaktärsdrag som radas upp i uppsatsen skulle vara applicerbara på samtliga medlemmar är inte sant och inte ens troligt. Däremot överrensstämmer dessa karaktärsdrag med vad informanterna förklarar som sin egen bild av Club 300 och dess medlemmar.

I kontakt med C3-skådare stötte jag flera gånger på föreställningen att de är ”galningar”. Detta var dels något som förekom flitigt i samtal utanför organisationens sfär, dels förekom det vid flera tillfällen i samtal med C3-skådare. Medlemmarna tycktes alltså i flera fall ha denna bild av sig själva. Denna bild fick jag också i viss mån bekräftad av flera hustrur. Allt eftersom arbetet utvecklades skulle idén om C3-skådaren som en galning dock komma att förändras och ju mer jag pratade med dem, och ju närmre vi kom varandra, desto mer tog

³ En särskilt stor del i förarbetet till detta arbete har utgjorts av en familj vars ende C3-entusiast envisas med att göra skådarsveriges mest fantastiska obsar. Skådarens och familjens förhållande till skådandet visade sig på ett tidigt stadium vara av stor vikt för förståelsen av Club 300.

skådarna aktivt avstånd från denna syn. Ur metodologisk synvinkel visade det sig därför vara viktigt med en kontinuerlig dialog mellan mig och medlemmarna.⁴

Dialogen mellan mig, som undersökare, och Club 300 har nästan uteslutande varit en tvåvägskommunikation där jag varit den drivande kraften. Vid ett par tillfällen har informanter spontant ringt eller skickat e-post, men dessa tillfällen har varit försvinnande få. Någon deltagande observation har i egentlig mening aldrig lyckats genomföras. Detta har att göra med en mängd faktorer. Dels har jag bara vid ett enda tillfälle givits möjlighet att delta på något ”drag”, dels har jag haft tidsmässiga och ekonomiska bekymmer att medverka vid de andra sammankomster dit jag blivit inbjuden. Att Club 300 dessutom inte är någon organisation som har kontinuerligt återkommande möten där medlemmarna träffas varje dag, vecka eller månad, gjorde möjligheten till deltagande observation ännu svårare. Ett annat metodologiskt problem som infunnit sig är att det nära nog inte existerar någon statistik över Club 300s verksamhet. Flera försök att åtgärda detta problem har genomförts men med otillräckliga resultat. Informanter har gissat siffror, vilket sällan varit tillfredställande.⁵

Den information jag fått av mina informanter har, som jag förstått det, varit uppriktig och ärlig. Jag har aldrig sett någon anledning att misstro dem. Givetvis finns möjligheten att informanter velat försköna verkligheten eller på annat sätt förvanska resultaten i denna studie, men då jag sökt svar på liknande frågor hos flera informanter och många gett identiska svar har jag uppfattat dem som korrekta. Detta har varit fallet gällande såväl grundläggande fakta (som historia eller information om svarartjänsten) som personliga åsikter eller funderingar. I de fall då uppsatsen gör anspråk på att förmedla information på något sätt, men utan att ange källor, har detta grundats på informanternas påståenden. Förfaringssättet kan måhända tyckas en smula naivt. Försvaret mot den invändningen är att jag aldrig sett någon anledning att misstro mina informanter då de gång på gång visat en önskan att samarbeta och informera på ett så korrekt vis som möjligt. Flera informanter har utan omsvep berättat de mest utelämnande historier om sig själva och andra. Jag har tolkat beteendet som ärligt. Av stor vikt i sammanhanget är också att det inte existerar någon akademisk litteratur om Club 300. De texter som finns att läsa om Club 300s verksamhet utgörs till överväldigande majoritet av artiklar skrivna av medlemmarna själva, gärna publicerade i medlemstidningen.

⁴ För dessa och ytterligare metodfrågor, se Alvesson och Sköldberg, sid. 119ff

⁵ För ytterligare problematiseringar kring denna form av metodfrågor, se Alvesson och Sköldberg, sid. 10f

Objektiviteten i dylika texter går att ifrågasätta. Studien av Club 300 har därför till stora delar gjorts från den absoluta akademiska grunden, utan något skrivet källmaterial.⁶

2.1.1 De undersöktas relation till undersökaren

Medlemmarna i Club 300 har under hela arbetets gång varit mycket vänliga mot mig. Mina frågor har besvarats på ett sätt jag uppfattat som uppriktigt och korrekt. På inget sätt har jag någon gång känt att någon informant velat skyla över information som skulle vara ofördelaktig. Tvärtom har jag vid upprepade tillfällen fått ta del av information som i allra högsta grad kunnat uppfattas som negativ för såväl den intervjuade som för andra. Nästan all form av teoretisk information har delgetts mig villkorslöst, vilket har varit till stor hjälp i arbetet. Det enda undantaget från denna regel har gällt statistik gällande föreningen, en uppgift som hade varit mycket bra att ha men som varit omöjligt att få fram. På inget sätt har jag någonsin känt mig motarbetad.

Däremot har mina önskemål om medverkan i Club 300s verksamhet nära nog konsekvent alltid varit omöjliga att tillgodose. Detta har främst gällt deltagande på ett drag, något jag upplevt som mycket avgörande i studien av skådare. Andra tilldragelser har jag blivit inbjuden till, men jag fick bara möjlighet att följa med på ett enda drag. Detta inträffade i början av 2006. De C3-skådare jag reste med var dock besvikna över att draget var alldeles för enkelt och jämförde krysset med en straffspark i fotboll. Larmet hade kommit in flera dagar tidigare och den större turturduva som hängdes in satt lugnt i ett träd. Draget var med andra ord inte jämförbart med andra, betydligt hetsigare drag som inträffat under 2005. Under hela 2005 inbjöds jag bara vid ett enda tillfälle att följa med på ett drag.⁷ Dragets signifikans i föreningens verksamhet är av betydande art, i synnerhet då detta är en av de mest grundläggande komponenterna i vad som gjort föreningen känd. Den metodologiska problematiken i detta fall är uppenbar och i stor grad frustrerande.

⁶ För ytterligare analyser av källkritik, se Alvesson och Sköldberg, sid. 123ff. Se även kapitel om litteraturkällor.

⁷ Jag inbjöds att se Kolymasnäppan. Då jag tyvärr befann mig på annan ort gick det inte att följa med under just den aktuella dagen, något som är ett krav vid ett så avgörande drag som detta. Senare kommer denna dragets tidsmässiga problematik att studeras mer ingående.

Att ur antropologisk synvinkel ge en fullgod bild av Club 300s verksamhet utan en noggrant genomförd deltagande observation är problematiskt. Föreningen och dess medlemmars uttryck hade varit i stort behov av en jämförelse där själva skådandet vid flera tillfällen fått observeras för att sedan ställa erfarenheten av det faktiska skådandet mot de många rykten och påståenden som cirkulerar kring detsamma. Eftersom så inte är fallet tvingas denna uppsats nära nog uteslutande behandla vittnesmål kring skådandet. Jag har vid upprepade tillfällen ringt och skickat e-post till skådare i min närhet och påtalat problematiken i det faktum att jag behöver närvara vid föreningens sammankomster. Något regelrätt uppslitande och hetsigt drag, som det beskrivs i ett senare kapitel i denna uppsats, har jag dock inte lyckats följa med på.

Flera medlemmar av Club 300 (och flera utifrån också, för den delen) har visat ett kolossalt stort intresse för denna uppsats. Jag har vid upprepade tillfällen fått frågor kring vad Club 300 egentligen håller på med, varför de betar sig som de gör och om de är galna. Anledningen till detta stora intresse har inte visat sig helt klart. Men genomgående har det visat sig att man ålagt mig mycket stort förtroende. Det finns bevisligen en längtan efter förståelse för det egna beteendet i Club 300, ett faktum som visat sig inte vara helt irrelevant. C3-skådarna är intresserade av omvärldens syn på dem. Mot konklusionen av denna uppsats visar jag hur jag tolkat detta intresse som en inte helt oviktig del av organisationens struktur.

2.2 Teori

Då det redan på ett tidigt stadium stod klart att uppsatsen inte skulle komma att handla om ornitologer drevs den inledande fasen av undersökningen snarare till att bli ett mycket mer basalt försök till förståelse av C3-skådarna som individer och social grupp. En rad mycket enkla frågor ställdes. Vilka är de? Hur tänker de? Varifrån har de fått sina idéer? Vilka symboler har de? Vilka uttryck har de? Hur kommunicerar de? Vad driver dem? Kartläggningen av gruppens mest grundläggande behov, önsknings, föreställningar, självbild och liknande, blev undersökningens första, och i många avseenden viktigaste, uppgift. Teorierna kring dessa föreställningar introducerades långt senare i arbetet.

Detta tillvägagångssätt är givetvis problematiskt då empirin fått styra teorin i så pass stor utsträckning som den gjort, i synnerhet då en process av verifiering och falsifiering hade gjort slutsatserna mer hållbara. Enligt somliga teoretiker krävs till och med upprepade vederläggningsförsök för att kunna styrka dem. Å andra sidan går det att påstå att ”Vetenskapens verkliga tillvägagångssätt [actual procedure] är att operera med gissningar [...]”⁸ men det är svårt att komma ifrån att empirin i mycket vetenskaplig forskning är ämnad att testa teoriernas validitet. Denna uppsats ämnar dock inte diskutera teorins problematik i en falsifieringsprocess. Sådana studier överläts åt andra uppsatser. Denna uppsats menar snarare att teorier inte behöver vara sanna eller falska – frågan är snarare *när* de ska tillämpas.⁹

I förståelsen av Club 300 möttes jag av en ansamling begrepp (som analyseras i ett senare skede i denna uppsats). Dessa begrepp stod, som jag senare skulle förstå, i nära relation till varandra. De teorier jag knöt till mina rön skulle alltså komma att stå starka för sig själva, men även som anknutna till övriga begreppsteorier. Detta var, och är i viss mån fortfarande, min förhoppning. De slutsatser som dras i denna uppsats görs mot bakgrund av de intervjuer och litteraturkällor jag genomfört och tagit del av. De använda teorierna utgör en mall genom vilken en förståelse kunnat byggas kring Club 300. Slutsatserna är mina egna.

2.2.1 Teoretiskt ramverk

De teorier som kommit att bli avgörande för denna uppsats är hämtade från boken *Community* av Zygmunt Bauman. Vad Bauman menar är att idén om ”gemenskap” alltid uppfattas som en mycket positiv social form, ett samhälle som alla eftersträvar. Bauman exemplifierar bland annat med att sitta runt en mysig eld istället för att vara utanför i kylan. Denna föreställning är, enligt Bauman, på många sätt en jakt efter ett försvunnet paradys. Community som vi uppfattar begreppet behöver aldrig ha existerat – men det hindrar inte människor från att dagligen söka efter gemenskap och att i denna jakt göra avkall på frihet eller band till omvärlden. En uppoffring Bauman exemplifierar med är språk, där medlemmen i gemenskapen gärna bör hålla sig till gruppens språk snarare än att anpassa sig till omvärldens språk eller språkbruk.¹⁰

⁸ Popper 1963, sid. 53, citerad i Alvesson och Sköldbberg, sid. 29

⁹ Alvesson och Sköldbberg, sid. 27ff

¹⁰ Bauman, sid. 1-6

Gemenskapen mellan människor kan också slå bakut. I ett försök att uppnå absolut säkerhet och absolut trygghet tvingas somliga gemenskaper bygga så extrema murar runt sig själva att de nästan helt avskärmar sig från omvärlden. Bauman kallar detta för ett "getto", en användning av ordet som inte nödvändigtvis behöver indikera att medlemmarna av gemenskapen befinner sig på samhällets botten. Tvärt om kan ett getto också vara ett område med lyxvillor, taggtråd och privata vaktstyrkor. Också i ett sådant område är avgränsningen mot omvärlden stor och gemenskapens frihet begränsas till förmån för deltagarnas (ofta föreställda) känsla av säkerhet. Detta är en vald variant av getto. Motsatsen till denna form av getto ser Bauman i de s.k. "ethnic neighborhoods", områden med utsatta sociala och etniska grupper, dit det betecknas som olämpligt för utomstående att närma sig. Detta är inte en variant av getto som de där boende har valt.¹¹

Baumans teorier har relevans i denna uppsats på så sätt att gemenskapen visat sig ha stor betydelse i Club 300. På detta sätt skiljer sig inte organisationen från andra liknande former av gemenskap, som homosexuella, AIK-supportrar eller anarkafeminister. Men på samma sätt som med dessa grupperingar leder gemenskapen till att man i viss mån avskiljer sig från omvärlden. Gemenskaper har skyldigheter, krav, medlemskap och test av engagemang; aspekter som i olika mån alierar eller avskärmar medlemmarna från dem som inte är del av gemenskapen.

Uppsatsens övergripande teoretiska ramverk har hämtats från C Wright Mills bok *Den Sociologiska Visionen*. Mills ger en ram för hur ett samhälle ska kunna förstås och delar in denna ram i tre övergripande punkter:

- 1) Vilken struktur har det här speciella samhället i sin helhet? Vilka är de väsentliga komponenterna och hur förhåller de sig till varandra? Hur skiljer det sig från andra arter av social ordning? Inom samhället, vilken innebörd har varje speciellt drag för dess fortbestånd och dess förändring?
- 2) Var står detta samhälle i människans historia? Genom vilken mekanism förändras det? Vilken plats har det i mänsklighetens utveckling i stort och vad är dess betydelse för denna? Hur påverkar varje särskilt drag vi undersöker den historiska period det existerar i, och hur påverkas det av perioden? Och denna period – vilka väsentliga egenskaper har

¹¹ Bauman, sid. 110-123

den? Hur skiljer den sig från andra perioder? På vilka karaktäristiska vägar deltar den i historiens utformning?

- 3) Vilka typer av människor dominerar nu i detta samhälle och i denna tidsperiod? Och vilka varianter kommer att bli förhärskande? Hur väljs de ut och formas, frigörs och förtrycks, blir sensibla eller avtrubbade? Vilka slag av "människans natur" röjer det beteende och den karaktär vi observerar i det här samhället i den här perioden? Och vad betyder varje särskilt drag i det samhälle vi undersöker för "människans natur"?¹²

Av de tre punkterna har den första och den tredje punkten kommit att utgöra fokus i denna uppsats. Anledningen till att den andra punkten lämnats mer åt sidan är att föreningens relativa ungdom och närliggande likhet till andra av dagens föreningar gör den svår att ge ett särskilt unikt porträtt. Föreningens historia går igenom, men inte mycket mer än som en bakgrund till andra rön. En viss historisk förklaring ges, om än ytligt. Punkten kändes dock inte så pass relevant att den behövde utvecklas nämnvärt. Första och tredje punkten ansågs vara avsevärt mycket mer relevanta i studien av Club 300. Dessa punkter poängterar de strukturer och individer som gör studien relevant. Punkt nummer ett är betydande då jag kommer att hävda att det är just strukturer som verkar inom Club 300 som utgör förklaringen på frågeställningen. Komponenterna inom föreningen, där begrepp som manlighet och samlande är centrala tillsammans med prylar, listor och en mängd andra delar, visar på den rådande sociala ordningen. Punkt nummer tre uppmärksammar C3-skådarna som grupp. Den betoning Mills gör gällande "människans natur" är i sammanhanget relevant, inte minst då flera informanter hänvisat till liknande föreställningar i sin analys av Club 300s uttryckssätt.

2.2.2 Litteratur, teorier och argument vid studie av skådarnas karaktärsdrag

Då det snart stod klart att manlighet skulle utgöra en viktig beståndsdel i studien av Club 300 skulle R.W. Connells bok "Maskuliniteter" komma att bli tongivande. Boken ger ett gott helhetsgrepp om forskning i maskulinitet och utgör därför huvudkälla till fakta i dessa frågor. Connell beskriver hur manlighet traditionellt uppfattats på tre typiska sätt men menar samtidigt att samtliga dessa tolkningar är felaktiga. Han visar på hur manlighet är en

¹² Mills, sid. 26

strukturell skapelse.¹³ I arbetet med Club 300 har jag kommit att hålla med om Connells analys.

Utöver huvudböckerna av Bauman, Mills och Connell har ett antal böcker om samlande använts. Elsner och Cardinals (ed.) bok "The Cultures of Collecting" har varit användbar, liksom Sheldons "Collectors, Individuals and Institutions". Även Clifton-Moggs "Passionen att samla" har i viss utsträckning visat sig betydelsefull i detta arbete. Samtliga böcker om samlande har visat sig intressanta för studien, då de samlare de behandlar ställts i jämförelse till Club 300. Däremot har ingen av dessa böcker visat sig ha ett teoretiskt ramverk som i mitt tycke var lika omfattande eller intressant som vad Bauman, Mills och Connell erbjuder.

I ett försök att förena de många komponenterna i denna uppsats har de sammanstrålande teorierna konstruerats av mig personligen. Böckerna av Mills och Connell har utgjort primär hjälp i detta arbete. För ett antropologiskt perspektiv har Kottaks bok "Anthropology" använts. Kottak ger enkla men övergripande förklaringar på hur beteenden och fenomen kan tolkas ur antropologisk synvinkel. Boken är med andra ord inte ämnad att vara huvudbok för något teoretiskt ramverk utan syftar snarare till att komplettera de övriga förklaringsmodellerna. Utöver användningen av Kottak har försöken att strukturera modeller grundats på personliga tankar och reflektioner.

Det finns en mindre mängd litteratur om fågelskådning, såsom "Kingbird Highway" av Kenn Kaufman och "Det stora året" av Mark Obmascik. Båda dessa böcker har lästs och varit till viss hjälp i arbetet. Men litteratur om skådning handlar nästan helt uteslutande om amerikanska fågelskådare och är skrivna i skönlitterär form. Faktaböcker handlar om studieobjektet fåglar, inte skådaren som person. I de fall då akademiska studier av skådare faktiskt visat sig, har dessa utgjorts av kortare artiklar. De som visat sig användbara är *Airborne Kula* av John Liep och *Take my word for it: Trust in the context of mountaineering and birding* av Peter Donnelly. Att ingående studera fågelskådare i ett så pass omfattande arbete som detta tycks jag vara först i världen med.

Fågelskådning är otvivelaktigt en komplicerad företeelse. Ingen informant som jag har talat med, inte ens de som är utbildade antropologer, har kunnat ge en allomfattande förklaring till

¹³ Se bl.a. Connell, sid. 70ff

vad Club 300 sysslar med. Frågan är mycket omtvistad. Jag kommer att argumentera att Club 300 är en förening där män tävlar om att samla in så många fågelobservationer som möjligt. Vidare menar jag att den påstådda galenskap som florerar kring Club 300 dels utgör social markör för organisationens gemenskap, dels ingår i beskrivningen av organisationen bland omgivningen eftersom C3-skådarnas karaktärsdrag som gentlemän ställs i bjärt kontrast till dragets dynamik.

2.3 Avgränsningar

Av flera anledningar har en fullkomligt holistisk studie av Club 300 varit omöjlig att genomföra. Anledningarna är nämnda ovan. Bland annat med anledning av detta, men även då Club 300s verksamhet på ett tidigt stadium uppvisade tydliga karaktäristika som utmärkte sig mer än andra, har studien koncentrerats på vissa aspekter av C3-skådandet som uppfattats vara av större vikt än andra i besvarandet av frågeställningen. Fokus har på individnivå kretsats kring genus samt i viss mån ålder och ekonomi. Fokus har också riktats mot föreningens verksamhet i fråga om tävling och samlande eftersom dessa otvivelaktigt varit mest intressanta. Frågor som etnicitet, sexualitet och religion har inte studerats närmare, främst av anledningen att den sortens undersökning varit näst intill omöjlig att genomföra, men också att materialet i sådant fall hade blivit ogreppbart stort. Mindre delar av föreningens verksamhet, som medlemmarnas sociala kontakter via e-post, har av samma anledning tonats ner.

3 Bakgrund

Club 300 är en ideell förening för fågelskådare med ett speciellt intresse för sällsynta fåglar. Club 300 verkar för att fågelskådare skall kunna stifta nya artbekantskaper samt vinna fördjupade kunskaper om fältbestämning av fåglar. Föreningens syfte är vidare att aktivt verka för ett starkare fågelskydd, såväl nationellt som internationellt.

§1, Club 300s stadgar.¹⁴

3.1 Historia

Egentligen är allt Linnés fel. Naturforskaren från Sverige, och en hel naturvetenskap med honom, började dela upp fåglarna i mindre grupper. Grupper som familj och ras formades. Den grupp som i fågelkretsar kom att bli viktigast är *arten*. Linné intresserade sig också för ett annat fenomen, nämligen fågelflyttningen. Hans teori om att svalorna övervintrar på havsbotten har bevisats vara osann, men fortfarande är inte hela flyttningens gåta löst och det återstår mycket forskning i ämnet. Gåtan om hur djur som väger ungefär lika mycket som ett kuvert kan hitta rätt hela vägen från Afrika till Sverige är ännu inte löst. Klart är att mer erfarna flyttare lättare hittar vägen än yngre individer. En ungfågel som drivs ur kurs kan fortsätta flyga och hamna helt fel, medan en äldre individ kan stanna upp och ta ut en ny kurs. Erfarenheten är betydelsefull.¹⁵

Vid flyttningen måste fågeln ta ut position och riktning. Den agerar utifrån sina sinnesintryck som är så finkänsliga att de kan registrera skiftningar en människa inte skulle kunna förnimma. Små lufttrycksskillnader kan avslöja vilken som är den rätta väderleken och tidpunkten för att flytta. Som kompass vet man att fåglar använder flera olika system, bland annat solen, stjärnorna och jordens magnetfält.¹⁶

¹⁴ <http://www.club300.se/Club300/Regulations.aspx>

¹⁵ http://ne.se/jsp/search/show_section.jsp?i_sect_id=AK3449&i_word=linne&i_history=1

¹⁶ Ibid.

Ibland flyger fåglar fel och hamnar på platser där de inte lever vanligtvis. Anledningarna kan vara många. Fågeln kan ha blåst med en luftström, den kan ha flyttat för långt (eller för snett) eller så kan den rent av ha något fel i huvudet. Den senare förklaringsmodellen förekommer ofta. Att en fågel flyger fel behöver givetvis inte betyda särskilt mycket alls ur en ekologisk synvinkel. Men för en person som redan sett alla arter på en plats och vill se fler, betyder ett nytillskott något alldeles extra. I Sverige häckar ungefär 250 arter.¹⁷ Dessa arter är relativt enkla att kryssa.

3.1.1 Föreningen bildas

Club 300 grundades den 28 januari 1984. Det var Björn Andersson som fick idén att starta en klubb för skådare som sett 300 arter; en exklusiv klubb för samlare där medlemmarna kunde jämföra listor över observerade arter. Namnet fick man från Club 600, den australiensiska motsvarigheten. Anledningen till varför Club 300 inte blev en del av Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) var att denna organisation uppfattade artjakt som något fult som de tog avstånd från i sin verksamhet. Vid ett tillfälle introducerade tre blivande C3-skådare (bland dem dagens ordförande Erik Hirschfeld) den påfallande oskyldiga ”Aktuella Fågelobservationer” i tidningen Vår Fågelvärld, något som snart visade vad flera medlemmar i SOF tyckte om artikelämnet. Bland annat skrev Anders och Lars Hedenström ett inlägg med denna text:

Vad har hänt med gamla kära VF? Sådan manusbrist kan väl inte råda, att spalterna måste fyllas med trams av sådan här presenterad dignitet. Unga nyblivna fågelintresserade som rekommenderats medlemskap för att via medlemsorganet få en inblick i dagens fågelforskning kan ju lätt bibringas missuppfattningen att ornitologi och raritetsjakt är synonyma begrepp.¹⁸

Vilken sorts skådning man skulle hålla på med rådde det uppenbarligen delade meningar om. En informant berättade att han arbetade en hel del inom SOF och hade täta kontakter med forskare (”artjägarnas antagonister” enligt samme informant) och relationen dem emellan lär ha varit professionell, även om han visste att det talades bakom ryggen på honom. SOF som organisation tog aldrig ställning i frågan om Club 300 eller artjakt, även om somliga individer

¹⁷ En exakt siffra är omöjlig att ge eftersom flera arter häckar ofta i Sverige, men inte årligen. För mer detaljerade uppgifter i ämnet, se <http://www.sofnet.org/index.asp?lev=361&typ=1>

inte var sena att uttala sig om vad de tyckte om beteendet. Vissa av dessa var välkända och respekterade inom SOF. Det är kanske inte märkligt att somliga artjägare vid tillfällena kände sig påhoppade.¹⁹

Björn Andersson och en mindre skara med honom bildade alltså en egen förening där raritetsjakten betonades mer än inventeringar och uggleexcursioner. Gruppen var inledningsvis tämligen liten och medlemsantalet ökade inte snabbt. Club 300s aktiviteter under denna tid innefattade å andra sidan inte mycket mer än träffar ett par gånger per år då man umgicks och åt gott, något som betonade verksamhetens exklusiva karaktär. Dessutom var det under denna tid ett krav att medlemmar skulle ha sett minst 300 fåglar (vilket var ovanligt). Mikael Nord, en idag legendarisk C3-skådare med 433 kryss (december 2005), hade vid Club 300s grundande endast kryssat 299 arter och fick inte vara med.²⁰ Tillströmningen av medlemmar var inledningsvis inte stor och det skulle dröja till 1991 innan den 100e medlemmen i Club 300 registrerades. Därifrån skulle emellertid antalet komma att öka nästan lavinartat. 1993 registrerades den 200e medlemmen och medlem nummer 300 registrerades 1995. När personsökarsystemet introducerades 1996 förbättrades möjligheterna att ta emot larm väsentligt och antalet medlemmar ökade ännu mer. 1997 registrerades den 500e medlemmen. År 2000 registrerades den 1000e medlemmen och 2003 registrerades medlem nummer 2000.²¹

3.1.2 Dragets historik

Berättelserna om skådare som åkt på drag är många och sträcker sig långt tillbaka i tiden. Erik Asplund cyklade 1943 de 15 kilometrarna från Storfors i Värmland till Lundsberg för att där titta på en vit stork, utan kikare (något han också lyckades med). SOF:s tidigare ordförande Sören Svensson lär under 50-talet ha cyklat från sitt hem i Närke för att se en stytlöpare i Skanör, Skåne. Anders Wirdheim berättar om hur en tundralöpare (numera prärielöpare) setts

¹⁸ Ur Vår Fågelvärld, citerat i RR#3:2004, sid. 18

¹⁹ RR#3:2004, sid. 18. Ryktet om att en viss C3-skådares bild hamnat på en piltavla (eller dasslock) på Ottenby fågelstation har inte kunnat bekräftas.

²⁰ Detta bestrids dock av Nord själv som menar att han fick vara med redan från början.

²¹ RR#3:2004, sid. 18ff

på Morups Tånge 1968 och hur han och vännerna (som alla saknade körkort) övertalade någons mamma att skjutsa dem för att se rariteten.²²

70-talet skulle komma att innebära en ny tidsanda då fler åkte på drag. I allt större utsträckning blev det okej att skåda ovanliga fåglar. När Göran Cederwall och Stefan Svensson fångade en vit näktergal 1971 gick de ut i såväl radio som tidningar med nyheten, vilket fick till följd att mängder med skådare fick se rariteten. År 1972 bildade Henrik Waldenström den klubb han kallade SPAJK, Stockholms Privata Art-Jägar-Klubb. SPAJK hade inte nämnvärt många medlemmar (även om man spred sig internationellt och hade två medlemmar i Danmark och en i USA), kanske främst på grund av det massiva motstånd klubben mötte bland främst fältbiologer. Waldenström berättar om hur han munhögs ute i fält och hur han vid ett tillfälle ensam debatterade mot ett helt auditorium fältbiologer i Södertörn. Diskussionerna kunde gälla det mesta från hur långt ett drag får vara eller vad det får kosta, till om man får dra på en art som har en släkting i närheten. Attityderna gentemot dragen kom så småningom att förbättras.²³

I denna veva uppkom fenomenet ”plock” som på vissa sätt påminde om draget. Under ett plock gällde det att riktigt krama musten ur en viss dag, på ett visst tema, en viss lokal eller ett visst landskap. Skådarna såg alltså så mycket som möjligt av exempelvis vadare i Halland eller gäss i Tåkern. Ett plock fokuserar inte på rariteter i samma utsträckning som draget. Men också ett plock kan leda till vissa extrema uttryck. När Martin Tjernberg körde under ett skåneplock tillsammans med Erik Hirschfeld och Lasse Byrén i april 1978 försökte de se alla Skånes häckfåglar på en helg, ett företag som till sist fick chauffören att köra i 40-50 kilometer i timmen för att han såg fyrdubbelt av sömnlösheten.²⁴

Under 70-talet började skådare med smak för rariteter att hitta varandra. Kontakter knöts som skulle komma att bli viktiga under dragen (eftersom det under denna tid inte fanns någon larmtjänst) och kommunikationen förbättrades avsevärt. Kryssarfilosofin ledde fram till en dragkultur.²⁵ Under 80-talet började dragkulturen utvecklas allt mer. Fler och fler skådare började inse att det faktiskt gick att dra långa sträckor och lyckas hänga in en raritet. Landets

²² RR#3:2004, sid. 24

²³ RR#3:2004, sid. 22ff

²⁴ RR#3:2004, sid. 24

²⁵ RR#3:2004, sid. 24f

första rosenmåsen orsakade 1981 det första riktiga megadraget. Obekräftade uppgifter låter gällande att nära 1000 skådare vallfärdade till Ölmeviken i Värmland för att hänga in denna ovanliga gäst.²⁶ Bara ett par år efter detta första megadrag skulle Club 300 se dagens ljus.

Öland började i denna veva bli ett självklart tillhåll för skådare som ville knyta kontakter och se rariteter. Somliga var där minst en vecka på våren och senare även en vecka på hösten. Ingen ville missa alla de arter som obsades på ön, och ju fler skådare som var där, desto fler fåglar blev upptäckta. Bland annat lär det ha varit hysteriskt många som såg provencesångaren 1983. Massdragen skulle nu komma att bli fler. Skådare vallfärdade från hela landet för att se den mindre gulbenan på Getterön 1985 och ismåsen på Landsort 1986. Att Club 300 upprättade sin telefonsvararservice 1985 hjälpte till. Nu fick alla snabbt information om hur läget låg till på fågelhimlen. När sökartjänsten introducerades 1994 kom läget att bli ännu bättre för den som ville ha de mest aktuella larmen snabbt, och sedan dess har det rullat på. Numera går det att ha strategier för sitt skådande. Megadragen genomförs smidigt och välorganiserat. Sveriges största drag någonsin uppskattar man att piparsnäppan var, då 651 nya kryss noterades. Andra avgörande megadrag innefattar landets första och hittills enda fynd av hudsonspov på Öland i juni 2003 och landets första fynd av svartbrynad albatross i södra Laholmsbukten i maj 2001.²⁷

3.1.3 Svararna och sökarna

Club 300s nuvarande ordförande Erik Hirschfeld var före sin tid när han några år innan föreningens bildande gjorde sig till spindeln i ett nät av raritetsrapporter. Han införskaffade snart en privat telefonsvarare när samtalen blev för många, men när även den blev överbelastad lades tjänsten ner. Också Staffan Rodebrand gjorde ett försök till spridning av information om rariteter med små lappar på Stenhusa bod på Öland. Men det verkliga genombrottet kom hösten 1985 när en telefonsvarartjänst upprättades i Club 300s regi. Staffan Rodebrand gick i spetsen och skötte svararen i Stenhusa bod. Raritetsrapporteringarna blev mer utförliga och mer uppdaterade än de varit tidigare. Inläsningarna genomfördes nu varje dag. Eftersom svararen var avsedd för hela Sverige så larmades också regionala subarrisar ut på denna, i många hänseenden omfattande, svarartjänst som snart skulle bli den främsta

²⁶ RR#3:2004, sid. 25

²⁷ RR#3:2004, sid. 25f

informationskällan för flera år framöver. Men det skulle visa sig att inte ens denna lösning var hållbar i längden. C3-skådarna ringde hela tiden och i en sån mängd att banden i bandspelaren ofta gick av, telefonlinjen blev glödhet och ibland blockerades telefonlinjerna till hela samhället. Så småningom skulle man komma att få en trådlös förbindelse till en central placerad i Kalmar. Från och med 1995 har Mikael Nord ("The Voice") stått för inläsningarna från Getterön.²⁸

Den första september 1996 introducerades RiXlarm, ett system som byggde på att en kod på 20 siffror skickades ut till de användare som nyttjade tjänsten. Från början var larmen inte så avancerade som de skulle komma att bli, utan endast fem siffror larmades ut. Dessa siffror avslöjade vilken fågelart det handlade om och i vilket landskap den observerats.²⁹ Hur systemet utvecklades till att se ut som det gör idag beskrivs ingående i ett senare kapitel gällande draget och dess betydelse.

3.1.4 Medlemsavgiften och andra intäkter

När Club 300 grundades förekom två medlemsavgifter - en fast avgift på 30 kronor per år och en rörlig på tio kronor. Den rörliga avgiften var direkt baserad på hur många nya arter man sett under föregående år (10 kronor/art), vilket gjorde att medlemsavgiften kunde bli riktigt hög för den som drog på många rariteter. Debiteringsmodellen övergavs 1996.³⁰

Idag är det inget krav att ha sett 300 fågelarter för att bli medlem i Club 300. Föreningen är öppen för alla som betalar avgiften. Överskottet av de pengar Club 300 får in går oavkortat till föreningens fågelskyddsfond som sedan 1991 delat ut miljontals kronor till olika fågelskyddsprojekt i Sverige och utomlands. Majoriteten av de pengar man får in kommer från svarartjänsten, nämnd ovan.³¹ Exempel på vart dessa pengar gått innefattar projekt för jaktfalk i Norrbotten, White-naped tit i Indien och kejsarörn i Makedonien.³²

²⁸ RR#3:2004, sid. 19, 24

²⁹ RR#3:2004, sid. 20

³⁰ RR#3:2004, sid. 19

³¹ <http://www.club300.se/Birdprot/Default.aspx>

3.2 Club 300 idag

Club 300 är enligt den egna hemsidan en klubb för ”entusiaster som strävar efter att se och få kunskap om sällsynta fåglar i Sverige.”³³ Föreningen sysslar med en mängd olika aktiviteter och dess medlemmar är alla individer som har rätt till medlemskap av vilka anledningar de vill. Vad Club 300 är för individen behöver inte vara detsamma som vad det är för gruppen. Talar vi om ett tidsfördriv eller något betydligt mer? Medlemstidningen Roadrunner sammanfattade problematiken när man helt sonika konstaterade att ”skådningen [är en] hobby och livsstil.”³⁴

Ornitologi är läran om fåglar.³⁵ Club 300 verkar för att samla in observationer av sällsynta fåglar vid särskilda tillfällen. Begreppen bör inte blandas ihop då ornitologi och C3-skådning på ytan kan verka slående lika trots stora inneboende skillnader. Club 300 är som förening inte intresserade av läran om fåglar utan verkar snarare, som första paragrafen i stadgarna tydliggör, för fågelskådare. Club 300 har med andra ord inte med ornitologi att göra. Utmärkande för Club 300 gentemot andra föreningar är, enligt flera informanter, att det är exklusivt att vara medlem i Club 300. Det som skiljer C3-skådarna från övriga fågelskådare är enligt flera informanter att det är exklusivt. Föreningen startades, som tidigare berättats om, som en exklusiv klubb för särskilt fågelintresserade konnässörer. Men med åren har exklusiviteten allt mer försvunnit från klubben, då det blivit allt lättare att kryssa just 300 arter. Inom Club 300 talas det numera om att inrätta en 400-klubb för de verkliga fantasterna. Andra aspekter som lyfts fram som karaktäristika för Club 300 är tävlingen och identiteten. Ett par informanter påpekar också den unika kombinationen samling, äventyr, kunskapspridning och socialt umgänge. En informant menade att C3-skådandet fungerade som gräddes på moset och jämförde med fotboll där ett helt lands pojklagssupportrar kan valfärda till en viktig landskamp.

Club 300 hade den 18 november 2005 exakt 2459 medlemmar.³⁶ Medlemmarna i Club 300 är tämligen jämnt fördelade över såväl ålders- som samhällsklasser. Någon statistik över inkomster finns inte men bland de aktiva går att hitta det mesta från tandläkare och brandmän

³² RR#2:2005, sid. 38f, RR#3:2004, sid. 20

³³ www.club300.se

³⁴ RR#3:2005 sid. 46

³⁵ http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=277120&i_word=ornitologi

till pensionärer och studenter. Som exempel kan styrelsen tas, där åldrarna skiftar från 26 till 58 och inkomsterna skiftar från siffror från ca 20 000 kronor till ca 60 000 kronor i månaden. Fördelningen mellan medlemmarna är däremot nära nog så skev den kan bli när det gäller kön. En överväldigande majoritet av medlemmarna är män.

Inställningen till fågelskådandet som en jakt på så många arter som möjligt är inte någon företeelse som är isolerad till Sverige. Liknande organisationer finns i flera andra länder, som Storbritannien, Nederländerna, Belgien, Frankrike, Italien, Tyskland, Polen, Norge, Danmark, Finland, Island, Australien, Österrike, Spanien, USA och Irland. På Club 300s hemsida går det även att se vilka rariteter som observerats på sistone i grannländerna; nyheter som länkas till respektive lands skådarförening.³⁷ Mellan dessa organisationer finns ett utbrett samarbete. Bland annat träffas kryssare från olika länder för att utbyta erfarenheter i såväl formella som informella sammanhang. Ett exempel på detta var Bongariliittos³⁸ 20-årskalas i början av 2005, dit Club 300 skickade två representanter som fick träffa ”Gräddan av kryssarna i Finland”.³⁹

Idag är förhållandet gott mellan Club 300 och SOF. Enligt C3-skådarna är de positiva till SOF:s verksamhet och är bara ute efter samarbete, även om det lär finnas enstaka individer i SOF som kan visa sig mer ovilliga till debatt. Från SOF:s sida har man sagt att det inte är helt klart varför Club 300s verksamhet inte skulle kunna bli en del av den stora organisationen idag, i synnerhet med tanke på att den stora skillnad man under 80-talet såg mellan traditionellt skådande och raritets-skådande, inte är lika utpräglad idag. Argument mot en sammanslagning har bland annat varit raritetsjaktens mer oseriösa karaktär. Flera, om inte en majoritet, av C3-skådarna är medlemmar i SOF.

³⁶ Uppgiften kommer från Club 300s ordförande Erik Hirschfeld.

³⁷ www.club300.se, www.tarsiger.com, www.club300.de, www.birdcall.de

³⁸ Finlands motsvarighet till Club 300, en kryssarförening med ca 1000 medlemmar.

³⁹ RR#2:2005 sid. 8

3.2.1 Medlemmarnas inställning till Club 300

Att vara medlem i Club 300 tycks vara överväldigande positivt. Oavsett vad omgivningen gett för syn på föreningen har skådare oförtrutet påpekat hur kul man tycker att Club 300s verksamhet är och man ser väldigt mycket gott i sociala aktiviteter, drag och de pengar man donerar till fågelskydd. En informant fick vid ett tillfälle frågan vad Club 300 var för honom, och han svarade på följande vis:

Som medlem är man en i gänget, man är stolt över att vara medlem. På detta sätt är C3 unik i dagens svenska samhälle där de flesta föreningar har svårt att rekrytera ungdomar. C3 är en sammanslutning som kombinerar tävling, gemenskap, identitet, kunskapsspridning, meningsfull fritidssysselsättning utomhus, och allt detta oavsett om man är ung/gammal, rik/fattig, man/kvinna, etc. Inte många föreningar som slår det!

Någon töntstämpel ger man verkligen inte sig själva. Även om många informanter talat om att C3-skådare har en tendens att se sig själva (och andra C3-medlemmar) som nördar och galningar, har ingen påstått att de är töntar. Skillnaden kan måhända tyckas hårfin, men då "tönt" har en mer negativ klang än det mer positivt laddade "nörd" (som dessutom associeras till specialkunskaper) står det klart att C3-skådarna inte ser ner på sig själva.

3.2.2 Styrelse och tidning

Föreningens nuvarande ordförande heter Erik Hirschfeld. Han tillträdde sin post under våren 2004. Club 300s tidigare ordföranden utgörs av Björn Andersson (1984-88), Christian Cederroth (1988-93), Magnus Corell (1993-95), Stefan Lagerblad (1996-97), Ola Svensson (1998), Magnus Liljefors (1999-00), samt Jens Morin (2001-04). Idag består styrelsen, förutom Erik Hirschfeld, av Richard Ek (vice ordf.), Anders Waldenström (sekreterare), Michael Averland (kassör), Mattias Bergström (IT-ansv.), samt Anders Eriksson (sökarsv.).⁴⁰

⁴⁰ <http://www.club300.se/Club300/TheBoard.aspx>

Föreningens tidning Roadrunner startades 1993 som ett enkelt A5-häfte, med Magnus Corell som huvudredaktör. När Göran Arstad och Patrik Brehmer tog över tidningen utökades sidantalet och formatet ändrades samtidigt som man började med fyrfärgstryck. Spalten ”Det ryktas att...”, späckad med interna skämt och påhopp, skulle nu både komma att skrämja och roa läsarna. År 2000 tog Rickard Fredriksson över redaktörskapet. Han gjorde om Roadrunner till ett magasin i nedskuret A4-format. År 2002 togs tidningsproduktionen över av Hans Bister, som skapade ett redaktionsteam. Sedan 2004 är Niklas Aronsson chefredaktör. Tidningen utkommer 4 ggr/år.⁴¹ Roadrunners höga kvalitet är enligt flera informanter en av de starkaste anledningarna till varför de blivit medlemmar i Club 300.

3.2.3 Listorna

Club 300 hyser på sin hemsida en jättelik förteckning över olika listor som man kontrollerar. Föreningen har så många listor att de delas in i olika kategorier som överblickar exempelvis kontinenter och svenska landskap. Den överlägset viktigaste listan är den så kallade Sverigelistan, vilken är den lista som avgör hur många kryss skådaren kan skryta med. När skådaren får frågan om hur många kryss han har så är det denna lista som åsyftas.

De kategorier som finns på hemsidan innefattar följande:

Listor

Speciallistor

Månadslistor

Regionlistor – Kontinenter

Regionlistor – Oceaner

Regionlistor – Mindre regioner

Landskapslistor⁴²

På dessa listor går det exempelvis att se vem som kryssat flest fåglar i juli, vem som kryssat flest fåglar i Jämtland eller vem som kryssat flest fåglar i Antarktis.⁴³ Listorna ger en god överblick över skådarens personliga lyckoträffar (eller tillkortakommanden) och ger samtidigt

⁴¹ RR#3:2004 sid. 20

⁴² <http://kryss.club300.se/listarkivet/default.asp>

⁴³ Ibid.

alla en chans att ta sig extra högt på en särskild lista. C3-skådaren kan alltså exempelvis välja att enbart kryssa fåglar i sitt eget landskap, under den månad då han är ledig från arbetet eller i det vatten där han har sin båt. Möjligheten att hamna högt upp på en speciell lista är nära nog obegränsad. Förutsättningen är dock att skådaren väljer lista med omsorg.

3.2.4 Listkommittén

För att kryssa fåglar behövs ett regelverk. Föreningens styrelse har utsett "Listkommittén" vilken har som roll att administrera regelverket och fatta policybeslut. Det är viktigt att kryssregelverket är så enkelt att såväl nya som rutinerade skådare kan tolka dess innebörd i vad som får kryssas och inte får kryssas på listorna. Detta redovisas på föreningens hemsida och i dess matrikel.⁴⁴ Samtidigt klargörs skillnaden mot "Listredaktionen".

Det är alltså viktigt att skilja LK från Listredaktionen. Listredaktionen ser till så att folks uppdateringar utförs och godkänns. LK skall alltså förse dels medlemmarna och givetvis också Listredaktionen med regelverk och riktlinjer för att underlätta för bägge parterna. Listredaktionens arbete kommer alltså inte att förändras!⁴⁵

På samma sida exemplifierar LK olika fynd som man tagit ställning till:

26/6-04. Den rödhalsade gås som för tillfället håller till vid Beijershamn är ringmärkt med gul plastring och således en parkrymning. Denna individ är inte kryssbar enligt C3:s kryssregler.

30/9-04. Den Grågam som sågs sträcka österut vid Skagen idag, kommer att bedömmas som spontan av LK tills det att Rk behandlat fågeln. Det är alltså tillåtet att kryssa fågeln om den skulle dyka upp i Sverige.⁴⁶

Värt att i sammanhanget notera är den respekt flera informanter menar att de flesta C3-medlemmar har inför Raritetskommittén (RK), vars roll liknar LK på många sätt. RK, som är del av SOF, möts av andäktig vördnad inför de beslut man fattar om erkännande av skådade arter. RKs krav på bevisning kan vara mycket hård. I vissa fall genomförs DNA-analyser.

⁴⁴ <http://kryss.club300.se/lk.asp>

⁴⁵ Ibid.

3.2.5 Microbirding

Som ett direkt svar på Club 300s många listor över specifika geografiska områden, så har ytterligare ett fenomen uppstått på skådarhimlen. "Microbirding" har egentligen inte med Club 300s verksamhet att göra, men är relevant i sammanhanget då de som sysslar med denna form av skådning liknar C3-skådarna i flera hänseenden (många C3-skådare sysslar dessutom med microbirding). Inom microbirding gäller det att se så många fågelarter som möjligt på en extremt begränsad geografisk yta, vilken gärna utgörs av hemkommunen. I jämförelse med Club 300 är microbirding mer uttalat tävlingsinriktat men skapar samtidigt inte den masshysteri som ett stort larm kan orsaka.⁴⁷ Denna form av fågelskådning fungerar utmärkt att pyssla med från bilen eller köksfönstret, vilket gjort att skådare som inte är ute efter att ligga högt på Sverigelistan kan syssla med sin hobby på hemmaplan. Vissa informanter har påpekat att övergången till microbirding kan göras under vad som, milt uttryckt, bör betecknas som ett "ivrigt påhejande" av sina hustrur.

⁴⁶ <http://kryss.club300.se/lk.asp>

⁴⁷ www.microbirding.se

4 Draget

Club 300 sammanställer årligen medlemmarnas artlistor under förutsättning att medlemmen observerat minst 300 fågelarter i Sverige. Föreningen fastställer även regler för vilka arter och observationer som medlemmarna får räkna.

§3, Club 300s stadgar.⁴⁸

På många sätt sammanfattar draget själva essensen i Club 300s verksamhet. Oavsett var C3-skådaren befinner sig, i vilken situation han är eller med vem, finns alltid risken (eller möjligheten, beroende på perspektiv) att ett drag väntar runt hörnet. Draget blir en ritual och social markör för C3-skådarna. Draget gör dem unika i förhållande till alla andra fågelskådare.

Draget som i sig har en mycket enkel funktion består av en mängd mindre detaljer. Dels förekommer stora kvantiteter prylar, dels förekommer vissa specifika händelser som är utmärkande för draget. I direkt förhållande till dessa händelser och prylar står de sociala relationer som uppstår i Club 300 i samband med draget. Informanter har vittnat om vänskaps- äktenskaps- och familjerelationer som påverkats av dragets dynamik. Somliga har berättat om en hatkärlek till draget som en företeelse som gett en trevlig krydda till vardagen, men som samtidigt varit destruktiv. På gott och ont fortsätter dragen att påverka livet för tusentals människor i Sverige. Utan dragen hade Club 300 aldrig existerat. Dragen tar aldrig slut.

4.1 Personsökaren

Den överlägset viktigaste pryl, som dessutom gjort C3-medlemmarna så kända, är personsökaren. Till personsökaren är en prenumeration kallad "RiXlarm" kopplad, vilken C3-medlemmen betalar genom sin årliga medlemsavgift till Club 300. Att gå med i Club 300

⁴⁸ <http://www.club300.se/Club300/Regulations.aspx>

enbart för att ta del av denna sökartjänst är inte ovanligt. Även ”vanliga” ornitologer är givetvis intresserade av ovanliga fåglar, även om de inte går till samma extremer som C3-skådarna.⁴⁹

Personer i C3-medlemmens omgivning kan alla intyga vidden av social makt som läggs på personsökaren - denna tingest i plast som vid vilket ögonblick som helst kan ge ifrån sig ett pip som får dess ägare att resa till andra änden landet. Ytterligt få individer åker ens på majoriteten av de utsända larmen, men ju mer unika fåglarna är, desto större är sannolikheten att arbete, semester eller familjeplaner får stryka på foten. Värt att notera är alltså det faktum att skådaren väljer, på ett intellektuellt plan, att bli kontrollerad av sin personsökare. Men så fort detta val är gjort tycks hjärtat vara den beslutande instansen.

När fågelsökarsystemet introducerades den 1 september 1996 blev det snabbt en succé. I systemet finns det rikstäckande systemet Rixlarm samt tretton regionala delsystem. Vid en observation skickar skådaren ut informationen till samtliga medlemmars personsökare med hjälp av en tonvalstelefon (oftast en mobiltelefon). Över sökarsystemet sänder Club 300 också ut information som rapporterats in till telefonsvararen. Inte bara klubbens medlemmar har tillgång till telefonsvararen; alla fågelskådare har tillgång till den.⁵⁰

Den 1 juli 2005 byttes det gamla systemet ut. Minicallsystemet RiXlarm ersattes med det mobilbaserade larmsystemet C3 BMS - Club300 Bird Message Service. Det nya systemet har flera påtagliga för- och nackdelar. Bland de mest uppenbara fördelarna är att larmet presenteras i text istället för siffror, vilket är enklare att förstå. Bland nackdelarna finns det pris medlemmen måste betala för den nya telefon han måste köpa, samt det höjda pris den nya tjänsten kostar. Systemen samkördes fram till den siste december 2005 då RiXlarm släcktes helt.⁵¹

⁴⁹ Flera skådare påpekar just den markanta skillnaden mellan ornitologer och C3-skådare, där en ornitolog mycket väl kan ha ett medlemskap i Club 300 ”enbart för sökartjänsten”. Inställningen bland många är att en C3-skådare inte nödvändigtvis är samma sak som att ha ett medlemskap i Club 300.

⁵⁰ <http://www.club300.se/Tele/Default.aspx>

⁵¹ www.club300.se

4.1.1 Larm

Vid ett larm skickas ett meddelande ut till alla de som är anknutna till sökartjänsten. Meddelandet som hamnar i C3-medlemmens personsökare består av siffror som ger honom en mängd information. En kod kan t.ex. se ut såhär: "24560124199006510098". Meddelandet kodas med hjälp av en fältmanual och betyder i just detta fall:

(2) en mycket sällsynt (456) ökenstenskvätta finns i (01) Skåne på en lokal som heter (241) Sandön. Den ses (99) nu och den är (0) stationär - alltså att den finns kvar på platsen. Observatören är (0) säker på vad han ser och fågeln är (6) adult. Stenskvättan befinner sig vidare (51) < 500 meter söder om Sandön och observatören heter (0098) Anders Lindén.⁵²

Ju mer rutinerad en C3-skådare är, desto snabbare läser han av koden. Somliga behöver inte ens lyfta sin fältmanual för att se exakt vilken fågel det handlar om, var den befinner sig eller om det är värt att resa dit. Av de 20 siffrorna är den första siffran överlägset viktigast. Denna första siffra avgör nästan helt själv om skådaren åker för att se fågeln eller inte. Ju lägre siffra, desto ovanligare är fågeln och desto högre är sannolikheten att skådaren drar iväg. Om den första siffran är en etta innebär det att arten är extremt sällsynt i Sverige. Om den första siffran är en nolla betyder det (tekniskt) att arten aldrig tidigare setts i Sverige och (socialt) att middagar, barnpassning och semesterar högst sannolikt blir lidande.

De därpå följande fem siffrorna är inte heller helt oviktiga. Att bedöma vilken sorts fågel det handlar om och vilka chanser man har att se den blir i sammanhanget väldigt viktiga. En informant uttryckte det såhär:

Olika fågelarter är olika svåra att dra på, det handlar alltså ganska mycket om strategiskt tänkande, att göra avvägningar och sannolikhetsbedömningar. Seglare t.ex. är nästan helt hopplösa att dra på då de brukar försvinna snabbt medan t.ex. änder ofta ligger still i lugn och ro på vattnet eller står på stranden. Man kan alltså nästan aldrig säga att man garanterat kommer få se fågeln. Det enda man kan göra är att bedöma hur sannolikt det är.

Även de fyra sista siffrorna, som avslöjar skådarens identitet, har betydelse för avvägningen av om man ska dra på ett larm. En välkänd och rutinerad skådare som larmar in en extremt

ovanlig fågel är lätt att lita på, medan en orutinerad skådare mycket väl kan ha tagit miste.⁵³ Att veta vilken skådare som har vilket nummer blir i sammanhanget en trumf och en möjlighet att slippa obehagliga överraskningar. Vilka nummer som räknas som säkra avslöjar också de inneboende hierarkierna i Club 300: Ju högre upp en person är på listorna och ju bättre personen är på att arta, desto mer vördnad kan han förväntas få av andra skådare.

Ett alternativ till RiXlarm (eller C3 BMS) är svarartjänsten, en betaltjänst dit man kan ringa när som helst och få information om de senast inlarmade fåglarna.

Telefonsvaren är ett sk 0900-nummer som lämnar färsk information om ovanliga fåglars förekomst i landet. En stor del av behållningen går till klubbens fågelskyddsfond, ett flitigt ringande gagnar således fågelskyddet. Sedan starten har ca 3,2 miljoner kronor fördelats till fågelskydd. Vem som helst kan för fågelskyddande ändamål söka medel ur stiftelsen.⁵⁴

Ju mer skådaren ringer detta nummer,⁵⁵ desto mer pengar får Club 300 som man kan ge till fågelskydd - och samtidigt ökar chansen att ringaren kastar sig in i en bil och kör till andra sidan landet. Ur miljösynpunkt går det att ha vissa invändningar mot idén bakom detta system. En informant påpekade resursslöseriet som ett av de största problemen i Club 300s verksamhet. Inom föreningen är man å andra sidan medvetna om den åverkan man gör på naturen och de pengar Club 300 får in går, som påpekats i ett tidigare kapitel, till olika fågelskyddsprojekt. Utöver Club 300s nationellt övergripande telefonsvarartjänst finns sexton regionala svarare.⁵⁶

Personsökaren och de därtill knutna larmen utgör den kronologiska inledningen på varje drag. Med anledning av detta bär C3-skådaren alltid sin personsökare med sig (eller ringer föreningens telefonsvarare, gärna flera gånger dagligen⁵⁷) för att hur som helst och när som helst kunna åka iväg på ett drag. Om han inte bär sin personsökare finns risken att han missar larm och förlorar ett välbehövligt kryss. Men det evigt förestående draget kräver vissa

⁵² www.club300.se

⁵³ Tunga, mycket säkra nummer: 0666, 0405, 0106, 0115

⁵⁴ www.club300.se

⁵⁵ 0900-1068300 (4,55:-/min)

⁵⁶ <http://www.club300.se/Tele/Default.aspx>

⁵⁷ Anekdoter florerar kring hur skådare ringt från sina arbetsplatser, blivit påkomna av chefer och presenterat undanflykter som kanske inte alltid hållit sig inom sanningens ramar.

förutsättningar. Vem som helst kan inte klättra uppåt och hamna riktigt högt på Club 300s listor, oavsett om man kanske önskar det. Draget är manligt.

4.2 Det manliga draget

Som tidigare poängterats är Club 300 en nära nog totalt manligt gemenskap. Över 80% av klubbens medlemmar är just män,⁵⁸ att jämföra med SOF där könsfördelningen är jämnare.⁵⁹ Varför det ser ut som det gör kan ha ett flertal förklaringar. Vid intervjuer och samtal med medlemmar i Club 300 har det flera gånger framkommit att det finns klart utestängande mekanismer i hur organisationen fungerar. Ett exempel på detta är att de uttryck som kommit att associeras med verksamheten (insamlandet av kryss, den därtill direkt anknutna tävlingen, hetsen, vördnaden inför den med status, de ”nördiga” specialkunskaperna) är uttryck som kan kopplas till den stereotypa bilden av manlighet. Enligt hemsidan vill man även gynna den sociala delen av skådandet genom att arrangera skådning kombinerad med pubkvällar och föredrag.⁶⁰ De intervjuade skådarna intygar att dessa aktiviteter nästan uteslutande besöks av män. Att Club 300 dessutom startades och fortfarande till viss mån försöker upprätthålla skenet av en exklusiv klubb, gör att det blir lätt att dra kopplingar till ett manligt rum.

Konkret tar detta sig tydliga uttryck i dynamiken hos ett drag. Vid ett stort larm gäller det ofta att inom 10-15 minuter vara utanför dörren. Eftersom tidsaspekten är oerhört viktig för att få det aktuella krysset är bil för C3-skådaren det enda tänkbara transportmedlet.⁶¹ Samåkning är därför vanligt. Denna dynamik skapar alltså sin egen exkluderande mekanism:

- 1) Det gäller att ha ett arbete och så pass goda ekonomiska förutsättningar att man alltid kan förfoga över en egen bil.
- 2) Om de ekonomiska förutsättningarna inte finns där gäller det att samåka med någon annan i Club 300 - som med största sannolikhet är en man.

⁵⁸ Uppgiften kommer från Club 300s ordförande Erik Hirschfeld. Någon fastställd statistik har däremot inte delgivits, vilket är synd. En exakt siffra på könsfördelningen inom Club 300 hade varit betydligt mer tillfredsställande än en ungefärlig gissning.

⁵⁹ Uppgiften kommer från SOFs ordförande Lars Lindell. Någon fastställd statistik har däremot inte delgivits, vilket är synd. En exakt siffra på könsfördelningen inom SOF hade varit betydligt mer tillfredsställande än en gissning.

⁶⁰ www.club300.se

Män tjänar mer än kvinnor i Sverige idag.⁶² Män umgås med män och det är ytterst svårt för kvinnor att ta sig in i manliga gemenskaper.⁶³ Båda dessa aspekter skapar en struktur som gynnar män och stöter bort kvinnor från föreningen. Med detta däremot inte sagt att Club 300 inte välkomnar kvinnor - tvärtom. Verksamheten och den sociala samvaron tycks lika anpassad för män som för kvinnor.

Den konkreta anledningen till varför draget är så stressigt är att många fåglar är så kallade nattsträckare. De kan sitta still under dagen men flyga iväg igen natten därpå. Drar man inte direkt på ett larm så riskerar skådaren att förlora ett kryss för evigt, vilket vore förödande. En informant beskrev situationen på detta vis:

Ibland har man kommit fram nästa morgon, men då har den försvunnit. Så det gör ju att man har ett flexibelt jobb som gör att man kan komma iväg snabbt.

Hetsen och betydelsen i draget är mycket viktig. Att C3-skådare på drag hetsas till lagöverträdelser har flera informanter vittnat om. Ingen har medgett att just han gjort något särskilt illa, men att hastighetsbegränsningar inte respekteras i någon större utsträckning har varit mer eller mindre uttalat i flera intervjuer. Mindre samhällen på Öland har sagts vara särskilt drabbade av fortkörande C3-skådare. Polisens hastighetskontroller är inte uppskattade. Det stereotypa manliga i denna hetsiga bilkörning är uppenbart.

När skådarna kommer fram till den plats där fågeln förväntas vara så infinner sig en spänning. Är fågeln kvar? Det finns ett mått av religiös andakt i luften. Vissa fåglar orsakar mer hets än andra och att en parkeringsplats kan se ut som efter en värre tornado har flera informanter vittnat om – gruset sprutar runt däckerna vid inbromsningen, skådarna kastar sig ur bilarna i riktning mot fågeln utan en tanke på att stänga dörrar eller korrekt parkering. Det enda som förekommer i begreppsvärlden är fågeln. Med tubkikaren i ena handen flyger de över stock och sten, över åar och ängar för att ta sig de sista skälvande metrarna fram till rariteten. Alla drag är inte lika stressiga men de som är det har god anledning att vara det. Ett flertal

⁶¹ Att bil är det enda tänkbara transportmedlet är inte helt sant. Vid drag till Gotland och flera andra öar gäller flyg eller båt. Somliga skådare hyr helikopter. Det är också välkänt att flera C3-skådare har flugit till Norrland från södra Sverige för att kryssa. Ett känt exempel är blåstjartarna i Naakjärvi 1996.

⁶² http://statistik.forsakringskassan.se/rfvexcel/pen/par03_tabeller.doc

⁶³ Ett par informanter menade att den manliga dominansen i Club 300 mycket väl kunde utgöra anledningen till varför så få kvinnor sökte sig till föreningen. En informant föreslog att kvinnor som ville gå med i föreningen gjorde det i par, så att de kunde samåka med varandra.

anekdoter florerar angående skådare som gjort felbedömningar under de sista metrarna från bil till fågel och därför missat rariteten. Lyckas C3-skådaren däremot kryssa den fågel han kommit för att se så är lyckan gjord för en bra tid framöver. Männen dunkar varandra i ryggen, skakar hand och gratulerar varandra för det nya krysset.

Ett missat larm (eller en dipp⁶⁴) innebär en smärre katastrof. Hela veckan kan vara förstörd. Somliga skådare kan gå in i depressioner och mindre livskriser. En missad etta eller nolla kan leda till en blocker, vilket innebär smolk i glädjebägaren för väldigt lång tid framöver. Att lyssna till en annan C3-medlems ”När jag var på kolymsnäppan...” och själv inte ha varit där är inte kul. En ovanlig fågel som aldrig blir inhängd trots att man kanske (åtminstone på ett teoretiskt plan) haft möjlighet att se den, är en förödmjukande upplevelse. Därför kan arbete, semester eller andra hinder mycket väl komma att stryka på foten i jakten på ett riktigt bra kryss. Draget visar på en tidsmässig problematik. För att kunna hänga in många fåglar måste C3-skådaren också åka på så många drag som möjligt, och varje drag måste genomföras så snabbt att fågeln inte hinner flyga iväg. En mängd sociala och ekonomiska faktorer måste alltså tas i beaktande, vilka sätter käppar i hjulen eller öppnar dörrar för olika människor som intresserar sig för Club 300. Risken finns att människor som intresserat sig för C3-skådandet inte gjort detta eftersom draget kräver vissa förutsättningar.⁶⁵

Det sociala umgänget efter att rariteten blivit kryssad är en manlig aspekt av draget som är lätt att glömma. Detta umgänge, då C3-skådarna umgås på ett jämförelsevis mer lättsamt sätt än under den hetsiga delen innan fågeln blivit inhängd, har givetvis del i hur Club 300 fungerar som social struktur. Snacket i bilen efter en framgångsrikt kryssad vitnackad svärta är glatt, och samtalen fortsätter gärna på en hamburgerrestaurang eller liknande plats där umgänget accentueras av kolesterolhöjande mat. Detta umgänge är mycket likt det sociala nätverk som kan bildas kring fotbollssupportrar och andra klassiskt ”manliga” grupperingar. Gruppen pratar om ämnen som få andra har insyn i, med hjälp av anekdoter och interna vitsar. Mentaliteten är gemytlig på en dunka-varandra-i-ryggen-nivå som är väldigt trevlig att befinna sig i. Att en kvinna skulle ta sig in i denna grupp förefaller inte troligt.

⁶⁴ Att missa ett drag och att dippa är alltså två olika saker. En dipp innebär att man åkt på draget men missat krysset. Ett missat drag innebär att man inte tagit sig iväg alls, oavsett vilken anledningen må vara.

4.2.1 Mannen, hans familj och hans omgivning

Med anledning av C3-skådandets minst sagt spektakulära uttryck blir förhållandet mellan skådaren och hans familj lätt spänt. Familjemedlemmar har vittnat om att de ständigt kan räkna med att planer spolieras på grund av att det piper från personsökaren och mannen försvinner på ett drag till en avloppsdamm många mil bort. Livet som C3-skådare, där ett möjligt äventyr på Öland eller i Varberg alltid står runt knuten, är inte nödvändigtvis lika positivt för de människor som spenderar sina liv med dessa män. Som en direkt följd av situationen står C3-skådaren nära nog konstant i social skuld till sin omgivning. För att råda bot på denna problematik går vissa skådare så långt att de helt enkelt inte skaffar sig någon livskamrat. Ett specifikt fall är i sammanhanget intressant då det sägs att äktenskapet tog slut på grund av mannens stora intresse för Club 300. Hur mycket sanning som ligger i påståendet är oklart. En genomgående tendens i de intervjuer som genomförts med C3-skådarnas hustrur är inställningen att intresset för drag har gått ut över familjen tills just hustrun sagt ifrån.⁶⁵ I många fall har situationen inte behövt gå så långt som till att direkta ultimatum satts upp, och flera förhållanden har ingåtts i vetskap om det stora skådarintresset. Att informera om detta stora intresse har flera informanter betonat vikten av. Så länge parterna har en ömsesidig förståelse för Club 300 och vilka situationer som kan uppstå på grund av föreningens verksamhet, menar informanterna att förhållanden fungerar smidigt.

Som en direkt motpol till det goda förhållande C3-skådaren gärna ser att han har till sin direkta omgivning återfinns anekdoterna. I det sociala umgänget mellan C3-skådare och med övriga samhället är det svårt att överdriva vikten av dessa. Alla medlemmar kan berätta historier om hur de avbrutit midsommarfiranden, åkt långt, trotsat hastighetsbegränsningar, stått vid avloppsdammar och hängt in rariteter på de mest gudsförgättna platser. Spädbarnens passning har fått stryka på foten, hustrun har fått fira påskhögtiden själv och vid de vuxna barnens sällsamma besök i föräldrahemmet är fadern frånvarande med anledning av en felflugen kalanderlärka eller rostgumpad törnskata. Ständigt återkommande anekdoter är ett genomgående tema i umgänget med Club 300. Det är inte helt utan en viss bitterhet i rösten

⁶⁵ Att döma av medlemslistor och informanters attityder gentemot draget låter detta dock som en tämligen osannolik förklaringsmodell. Mycket pekar mot att draget utgör en av de mest positiva delarna av Club 300 - om än inte för alla i omgivningen, så för C3-skådarna. Att draget är resurskrävande är dock otvivelaktigt.

⁶⁶ Se tidigare stycke om microbirding.

som familjemedlemmar delat med sig av dessa stunder av, som en hustru uttryckte det, ”partiell galenskap, en situationsbetingad diagnos”. C3-skådaren framhäver gärna aktivt sina drag genom anekdoterna inför en grupp åhörare som kan vara precis lika hänförda som skrämda av hans historier. Anekdoterna går aldrig lyssnaren förbi. Den som någon gång hört talas om stressen inför pipet i fickan, relaterar direkt till denna historia när draget är ett faktum.

Inte bara familjen, utan också arbetsgivare, vänner och arbetskamrater kan påverkas av C3-skådandet. Bara en C3-skådare kan ställa sig upp under en affärslunch och ursäka sig med orden ”Jag vet inte varför, men jag måste åka till Dalarna”. En artjägare som inte får möjlighet att kryssa en trädgårdsträdskrypare eller iberisk gransångare kan bli fysiskt sjuk. Informanter har berättat om arbetsgivare som skrattat när de bedyrat att en sjukanmälan absolut är ”på riktigt”, och inte fågelrelaterad. I sammanhanget blir alltså manligheten och därtill knutna socioekonomiska funktioner viktiga att komma ihåg. Män kan socialt komma undan med saker som kvinnor inte kan komma undan med. En kvinna har svårare att möta social acceptans om hon prioriterar en dvärguv framför sina barn, än vad en man skulle ha i samma situation. Men också män kan tvingas ignorera larm. Människor med dålig kontakt till chefen kan missa en grön biätare, trots att den sociala acceptansen må finnas där. En tandläkare som inte kan be sina patienter återkomma dagen efter, kan tvingas dippa en sedan länge eftertraktad nilgås. Den socioekonomiska delen orsakar en problematik som är viktig att känna till eftersom den i allra högsta grad spelar roll för skådarens möjligheter att åka på drag. I många fall gynnas män.

4.2.2 Skådaren man älskar att förundras över

C3-skådaren uppfattas gärna som en galning i det hänseendet att det han gör befinner sig på en extrem kant i fågelkretsar. Han gör, i omgivningens ögon, inget annat än sitter hemma och väntar på att personsökaren ska pipa. C3-skådare störtar genom Öland i karavaner som krossar hastighetsbegränsningar med buller och bång, varefter de lämnar bilarna vidöppna på en äng medan de springer in i en glänta. Campingplatser i södra delarna av riket kan lämnas fullkomligt vind för våg efter ett stort larm. Män spenderar sina liv med fåglarna. Denna

föreställning befinner sig i vissa fall inte särskilt långt ifrån sanningen. C3-skådare har bevisligen agerat på sätt som fått människor att höja på ögonbrynen.

Vad Club 300s verksamhet egentligen går ut på är omtvistat. Många (i synnerhet i C3-skådarnas direkta omgivning) talar om galenskap. Andra informanter talar om en tävling, en form av samlande eller rent av en form av sport. Ordet livsstil har dessutom förekommit mer än en gång. Draget tycks attrahera män snarare än kvinnor och svaret på varför det är på det viset står att finna någonstans i detta område. De egenskaper draget ger uttryck för knyter an till män snarare än till kvinnor. Detta är det manliga draget.

4.3 Prylar

Kring draget förekommer en mängd prylar som är direkt eller indirekt kopplade till C3-skådandet. Prylarna kan alltså utan problem användas i andra sammanhang (exempelvis inom ”vanligt” skådande) men utgör tillsammans en uppsättning föremål som underlättar (och i flera fall är fullkomligt avgörande för) C3-skådandets drag. Att intressera sig för varandras prylar, diskutera för- och nackdelar med olika prylar, och att förbättra sina prylar är vanligt förekommande i C3-kretsar. Att vara tämligen ointresserad av prylarna förekommer också.

C3-skådare använder sig, i likhet med alla andra fågelskådare, av tubkikare. Så fort C3-skådaren hamnar på en plats med en raritet ställer han och hans kamrater upp sig på rad och sätter tuberna på trefötter. Vid särskilt sällsynta rariteter blir det en lång rad. Utöver tuben använder många också handkikare, som är mer behändiga.

Flera skådare fäster digitalkameror på tuben. Med hjälp av en adapter som fixerar kameran mot ockularet på tuben kan skådaren syssla med så kallad digiscoping, ett sätt att bevisa att man verkligen sett en raritet men även ett sätt att få ut mer av sin hobby. Vissa intresserar sig särskilt mycket för denna form av fotografering, vars utveckling går otroligt snabbt fram. En diskussion kan dock skönjas gällande vad som betraktas som god fotografering, där digiscoping ställts mot den mer traditionella fotograferingen. Invändningarna mot digiscoping

innefattar bl.a. att det går bra att få goda bilder utan att egentligen vara särskilt nära fågeln, och att kvaliteten är sämre.⁶⁷

En självklar pryl i C3-kretsar är att ha en lista att kryssa i. Listan behöver dock inte vara fysisk. Har skådaren exempelvis redan sett väldigt många fåglar och får bara en handfull nya kryss per år, är det inga problem att minnas sina nya kryss tills man får det inlagt på den virtuella Sverigelistan (eller den lista som gäller i det aktuella fallet). En informant menade att listorna kunde ha en beroendeframkallande effekt⁶⁸. Eftersom ingen människa rimligtvis kan klara av att vara nummer ett på alla listor samtidigt, leder detta till att varje skådare måste koncentrera sin skådning till ett fåtal listor. Men ju bättre det går för honom där, desto fler andra listor kan han få smak för att kryssa. Intresserar sig en skådare för alldeles för många listor kan det bli för mycket. Ju fler kryss man får och ju fler listor man kryssar på, desto fler kryss kommer man att jaga och desto hetsigare blir dragen. Informanten menade att krysshetsen kring listorna nästan liknade en ond cirkel.

Om det fantastiskt unika händer - att skådaren ser en sällsynt art före alla andra - måste han snabbt kunna larma andra medlemmar så att också de kan ta del av fyndet.⁶⁹ En mobiltelefon blir därför högst väsentlig för att kunna ringa Club300s rapportmottagare. Med det nya mobilbaserade larmsystemet C3 BMS blir mobiltelefonen påtagligt en än mer nödvändig attiralj eftersom själva larmen tas emot i densamma.

För att visa att du är en riktig artjägare är visselpipan oundgänglig. Tre visselsignaler betyder att skådaren har korn på en verklig raritet som andra i närheten gör bäst i att släppa allt för att komma och titta på. Visselpipan kommer extra väl till pass i lägen då en raritet försvunnit för ett ögonblick men många skådare stannar kvar i hopp om att den ska återkomma så att man kan hänga in den. Att då snabbt kunna kommunicera med varandra är mycket viktigt.

En C3-skådares bil är inte sällan smyckad med klistermärken. Faktum är att en informant pekade på dessa klistermärken som en av de mest utmärkande delarna av C3-skådandet. Det

⁶⁷ Se bl.a. RR #2:2005 sid 13

⁶⁸ Vissa informanter har menat att hela Club 300s verksamhet har denna beroendeframkallande effekt. Man har hävdad att dragen och det sociala umgänget är svårt att leva utan.

⁶⁹ Det finns dock en rad etiska krav som ställs på den som larmar in en fågel. Eftersom det är viktigt att inte störa fåglarna har den enskilde skådaren ett ansvar att enbart larma in en individ som inte skulle ta skada av det uppbåd en spektakulärt sällsynt raritet orsakar. Se appendix.

mest kända märket, som dessutom blivit klubbens varumärke,⁷⁰ är en rund klisterlapp med ett svart kryss mot orange bakgrund. Märket placeras så tydligt som möjligt på bilen, med fördel på framsidan av backspeglarna och i ena hörnet av bakrutan. Anledningen är att det ska gå lätt att identifiera varandra vid drag. Den som är mer osäker på var en raritet befinner sig ska snabbt kunna lokalisera andra skådare och följa efter dessa. En informant förklarade klisterlappen som ett tecken för polisen att se vilka bilister som ska släppas förbi vid fartkontroller eller vinkas före i bilköer.⁷¹ Fall har även förekommit då skådares bilar smyckats med anledning av att jämna 100-gränser passerats.

En pryl som förekommer i C3-kretsar och som kan uppfattas som smått konfunderande är Skådarguiden. Trycksaken, som estetiskt liknar en tjockare tidning i A5-format, skapades av Club 300 och distribueras sedan 2002 av Naturbokhandeln.⁷² Den innehåller, som framsidan avslöjar, "Fältbestämning av 1280 nyllan". Skådarguiden är alltså till för den som vill kunna identifiera C3-skådare. I Skådarguiden klargörs också vilket ansikte som hör till vilken personlig rapportörkod.⁷³

Prylarna utgör bara en del av den verklighet som är Club 300 och draget. De är samtidigt en indikator på att den som förfogar över dem är del i ett sammanhang som på flera sätt är speciellt. De blir markörer, eller symboler om man så vill, för en livsstil med egna kulturella drag. Bara inbitna C3-skådare har klisterlappar med kryss på sina bilar, och bara C3-skådare känner igen dessa symboler och kan tolka in innebörd i dem. Att möta en kryssbeklädd bil som susar fram i 170 på en skogsväg i Blekinge har stor betydelse för C3-skådaren medan en lekman på sin höjd skulle bli arg över den respektlösa körningen. De alienerade har varken intresse eller anledning att veta vad symbolerna betyder. De redan insatta vet vad ett kryss betyder för livsstilen.

⁷⁰ RR#3:2004 sid. 20

⁷¹ Uttalandet lät misstänkt likt ett skämt. Att så är fallet är mycket troligt. Men uttalandet pekar på den mentalitet flera C3-skådare ger uttryck för gällande de hastighetsbegränsningar som råder i Sverige.

⁷² Skådarguiden är ett samprojekt mellan Club 300, Hans Bister och Tommy Eriksson. Såväl Bister som Eriksson är medlemmar av Club 300.

⁷³ Bister och Eriksson, 2002

4.3.1 Leva med Club 300

Att Club 300 i många hänseenden betraktas som en livsstil har flera informanter vittnat om. Exakt vad denna livsstil handlar om presenteras genomgående i nästa kapitel. Draget är dock den mest påtagliga indikatorn på ett C3-skådande. Draget påverkar dagsplanering, ekonomi och sociala relationer. Draget kan inträffa när som helst på dygnet, var som helst och det kan ta skådaren till i princip vilka platser som helst. Draget blir själva grundbulten i den livsstil som är Club 300. Detta tar sig flera uttryck, som när medlemmar medvetet kan undvika att resa på semester utomlands under sommaren av rädsla för att missa ett drag. Andra skådare kan övertala familjen att semestra på en plats med rikt fågelliv. En annan konsekvens är att skådare påverkat bilkörningen genom att helt sonika åka på ett drag med familjen (som skulle åka till snabbköpet eller sommarstugan) i bilen. Varför det blir på detta vis finns inget entydigt svar på. I följande kapitel ges vissa möjliga svar på denna fråga.

5 Analys: Livsstilen

Club 300 står öppen för envar fysisk person, som vill verka för föreningens syften och erlägger fastställd medlemsavgift.

§2, Club 300s stadgar.⁷⁴

C3-skådare uppfattar sig själva och sin omgivning på vissa sätt. Omgivningen uppfattar C3-skådarna på vissa sätt. Hur dessa uppfattningar förhåller sig till varandra och hur jag som socialantropolog tolkar dessa relationer utgör själva essensen i denna uppsats. Detta kapitel syftar till att ge en djupare analys i dessa olika förhållanden samt till att ge akademiska förklaringar på skeenden, beteendemönster och strukturer.

Vad som karaktäriserar C3-skådarnas bild av sig själva har visat sig utgöras av en handfull begrepp, nämligen galenskap, manlighet, samlande och tävling. Dessa finns i mer eller mindre påtaglig utsträckning närvarande i Club 300s verksamhet, men är nödvändigtvis inte något som genomsyrar varje C3-skådares vardag (eller ens dennes inställning till Club 300). De begrepp som här analyseras har visat sig vara vanligt återkommande i såväl Roadrunner som intervjuer och på hemsidan. Tendensen har varit att informanter ofta återkommit till dessa begrepp. Därför har de tolkats som en viktig del i Club 300s verksamhet.

Som en direkt följd av de samtal jag haft med informanter i denna fråga har det visat sig att flera uppfattar Club 300 som en livsstil. De redan nämnda begreppen florerar ständigt inom denna livsstil i en knapphändig funktionell symbios. Begreppen fungerar alltså inte alltid tillsammans. Men den livsstil som omgärdar Club 300 utgör på flera sätt en komplett kultur med inneboende maktstrukturer, hierarkier, förståelser, språk, sociala roller, transporter, symboler och riter. Hur denna kultur fungerar förklaras i detta kapitel genom analyser av de uttryck kulturen består av, vari C3-skådarnas syn på sig själva, omvärldens syn på C3-skådarna och den akademiska världens syn på denna form av grupperingar belyses.

⁷⁴ <http://www.club300.se/Club300/Regulations.aspx>

5.1 Galningen

Vad som uppfattas som galenskap är en subjektiv föreställning, såväl hos betraktaren som hos den betraktade. Begreppet som sådant är också tämligen ambivalent eftersom galenskap och vansinne både kan tolkas som sinnessjukdom och som en benämning på en människa som utträttat ”tokiga påhitt”.⁷⁵

Under arbetets gång har C3-skådare och människor i C3-skådarnas omgivning visat sig särskilt intresserade av synen på dem som galningar. Huruvida denna påstådda galenskap egentligen skulle utgöra en missuppfattning har informanterna visat sig oeniga kring, då somliga menat att C3-skådaren snarare skulle vara en nörd som engagerar sig mycket i ett speciellt område. Kring denna fråga råder ett flertal meningsskiljaktigheter. Otvetydigt är dock synen att C3-skådaren på något sätt skiljer sig från samhällsmedborgaren i gemen och att denna abnormitet på ett eller annat sätt skulle kunna härledas till galenskap. Att någon skulle komma på tanken att ens överväga uppfattningen om sig själv som galen är i sig en indikator på ett friskt sinne, vilket gör att det snarare skulle vara mer ”förnördigande” egenskaper som orsakar föreställningen om galenskap. Vissa informanter har haft längre utläggningar kring hur alla människor med någon form av passion kan uppfattas som galna och att det då helt enkelt är en mänsklig egenskap att vara annorlunda. Andra informanter har menat att Club 300 utgör näst intill själva definitionen av galenskap. Flera har lyft fram och visat på de fenomenala mängder meningslös kuriosa som C3-skådarna bär runt på. Ett exempel är egenskapen att inom bråkdelen av några sekunder tolka en kod på tjugo siffror. Men lika många informanter har samtidigt försvarat föreningen och menat att de absolut inte är galningar. En informant förklarade relationen såhär:

Att kunna lika mycket oväsentligheter om vin och whisky är inte nördigt, det är accepterat. Varför det? För att det är vuxna som håller på och det är en klassfråga. Vin och whisky hänger ihop med överklass och exklusiv livsstil. Fåglar hänger ihop med ungdom eller progg eller miljöpartiet, fotboll med arbetarklass och huliganer etc. Det finns en intellektuell stämning och snobbism kring vin och mat för den delen hos allmänheten, detta saknas helt för fåglar.

Ingenting i C3-skådarnas uttryck är unikt. Andra grupper (t.ex. fotbollssupportrar) reser långa sträckor. Andra organisationer (t.ex. Sveriges Ornitologiska Förening) skådar fåglar. Andra

hobbyverksamheter (t.ex. ”platespotting”) handlar om siffror, tabeller och listor. Andra samlare (t.ex. filatelister) organiserar sitt intresse i ett samlande. Kombinationen av dessa uttryck är förvisso unikt, men det särskiljer heller inte Club 300 från någon annan samhällsgruppering.⁷⁶

C3-skådandet behöver på inget sätt vara gallet. En informant menade att verksamheten exempelvis är en perfekt hobby för pensionärer. Att umgås med andra människor, vara ute i naturen och lära sig om ett specialintresse låter onekligen oskyldigt. Att associera det till galenskap förefaller bisarrt. Samtliga informanter från Club 300 har visat sig vara fenomenalt trevliga människor vars umgänge jag sett fram emot med glädje. C3-skådaren som individ visar inga konkreta tecken på någon galenskap. Däremot är det viktigt att komma ihåg att han är mycket passionerad i sitt skådande och att ett larm kan dra iväg honom till andra sidan landet på de mest olämpliga tider. Huruvida denna passion ska förväxlas med galenskap är upp till individen att avgöra. I slutänden handlar det om perspektiv på det studerade. Vad är det, i grund och botten, som studeras? Från vilken utgångspunkt genomförs denna studie? Om den passion C3-skådarna ger utlopp för de facto uppfattas som genuin galenskap är frågan vad den som påstår detta har för definition av begreppet. Att benämna C3-skådarna sinnessjuka vore högst anmärkningsvärt eftersom deras uttryck på flera punkter går att jämföra med andra grupper. Vad som skulle rättfärdiga påståendet om Club 300s galenskap i förhållande till skådningen är oklart.

Däremot finns tydliga indikatorer i föreningens verksamhet som i hög grad skulle kunna tydas som verklighetsfrånvända eller rent av ”galna”. Manligheten, analyserad ovan, är en aspekt som kommer att förändras genom stadigt ökande medlemsantal (i synnerhet med allt fler kvinnor) och vars dominans inom organisationens uttryck kommer att mattas ut. Ett eventuellt försök att motverka denna utveckling vore i hög grad förbluffande. Men då dessa uttryck inte visat sig finns inga direkta anledningar att dra slutsatsen att C3-skådarna är galna. Gruppens gemenskap utgör visserligen en grundläggande komponent i Club 300s verksamhet men man uppvisar inga tecken på att vilja avskärma sig från omvärlden. Tvärt om är Club 300 mycket öppet för utomstående – såväl kvinnor som män.

⁷⁵ http://ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O166678&i_word=galenskap

⁷⁶ Snarare hade ett sådant scenario varit exceptionellt. Om Club 300s verksamhet varit helt identisk med någon annan organisation/klubb/grupp som man inte samverkade med eller arbetade inom, hade man i allra högsta grad kunnat argumentera att Club 300 består av en ansamling galningar. Så är nu inte fallet.

C3-skådarna uppvisar en stor analytisk förmåga vad gäller förhållandet till den egna organisationen. Informanter har berättat om hur de, såväl i Club 300 som i diskussioner med utomstående, sökt förklaringar till sitt eget beteende; en analytisk jakt som rört flera akademiska fält. Också medlemstidningen Roadrunner har vid flera tillfällen publicerat artiklar i ämnet.⁷⁷ Man påpekar osminkat såväl sina egna styrkor som brister. Samtidigt har flera informanter visat sig angelägna att veta om Club 300 faktiskt är en ansamling galningar och har visat stor ödmjukhet inför den analys av skådningen som denna uppsats utgör. Denna begründande jakt på förklaringar till sitt eget beteende är ett tydligt tecken på att medlemmarna i Club 300 inte är mer galna än vilken annan intelligent människa som helst. Att somliga skådare sedan drar slutsatsen att de faktiskt är galna är i sammanhanget mycket intressant men en smula svårförklarligt. Varför det kan bli på det viset går att förklara genom Baumans teorier om gemenskap, då föreställningen om galenskap visat sig vara en av de mest talande gemensamma nämnare folk refererar till i samtal om Club 300. Galenskapen (verklig eller ej) har blivit ett kännetecknande karaktärsdrag. Att C3-skådarna genom dessa föreställningar på något sätt blir alienerade från omvärlden tycks vara oviktigt eftersom gruppens inre gemenskap är det som uppskattas. Gemenskapen behöver alltså inte alls vara positivt laddad för omvärlden, men kan samtidigt vara det. Det viktiga är att de som bekänner sig till gemenskapen uppfattar den som positiv.⁷⁸ Begreppet ”galning” blir alltså en sammanlänkande enhet mellan medlemmarna i gemenskapen Club 300.

Som stadgarna visar finns inget krav att skåda fåglar i Club 300. För att bli medlem gäller enbart att betala avgiften. Några andra krav finns inte. Så varför bli medlem över huvud taget? För att folk ska kalla dig en galning? Det finns betydligt mer ekonomiska sätt att få utlopp för den sortens önskningar. I Club 300 finns mer djupgående anledningar att finna.

⁷⁷ Se t.ex. RR#3:2004, RR#1:2005, RR#1:2006

⁷⁸ Bauman, sid. 110-123

5.2 Mannen

Att C3-skådarna till förkrossande majoritet utgörs av män råder inga tvivel om. Vilken anledningen till denna skeva könsfördelning kan vara finns det däremot delade meningar om. Skådare såväl som hustrur har vid upprepade tillfällen framfört mäns ”förnördigande” egenskaper som förklaring till varför könsfördelningen inom Club 300 ser ut som den gör. Vissa har gått så långt att de menat att män har en genetisk koppling till samlande, vilket kan förklara beteendet hos C3-skådarna och varför så många är män. Informanterna har påpekat att kvinnor i stor utsträckning hellre intresserar sig för de större sammanhangen, upplevelser och andra, klassiskt ”mjuka” delar av hobbyverksamheter, medan männen har en tendens att försjunka i ett ämne och närma sig tävlingens extas i smala, specifika fördjupningar. Denna klassiska syn på mannen som en nördig person har varit genomgående i flera intervjuer. De ständigt återkommande anekdoterna, vars poänger nästan uteslutande handlar om vagt försvarbara livsval eller ogrundade prioriteringar, är ett exempel på att C3-skådarna gärna ser sin manlighet som en ursäkt för en livsstil som saknar social acceptans. De alltid närvarande listorna, det stora antalet prylar och prioriteringen av den manliga gemenskapen är andra argument som förts fram som förklaringar till varför föreningen ser ut som den gör. Informanter har menat att männen kan se till att anpassa semestrar, skaffa absurt fördjupade specialkunskaper och avbryta middagsbjudningar med ursäkten att de är just män. Argumentationen har i flera fall baserats på de drifter mannen har.

Manligheten blir med denna modell en ursäkt snarare än en anledning till den rådande situationen. Ett galet beteende har kunnat ges logik mot det faktum att utövaren skyllt på sin manlighet. Beteendet förväntas av mannen och därför kan han komma undan med det. Trots att en fågelskådare inte förväntas avbryta planerade middagar eller barnpassningar har männen ändå den roll att fåglarna blir en någorlunda legitim ursäkt. Skådaren kan luta sig tillbaka i vetenskapen att hans manlighet utgör en förtroendemässig buffert för att kunna utföra en hobby. Hustrun, flickvännen, barnen och övriga människor i skådarens omgivning (eller han själv) behöver givetvis inte alls se det på detta sätt. Flera informanter vittnar om att förevändningen om manlighetens drivkrafter är fullkomligt skitsnack som snart bromsas ner till mer verklighetsnära nivåer.

De uppgifter och aktiviteter som en kultur ålägger könen, är vad begreppet ”könsroller” innebär.⁷⁹ För att förklara synen på manlighet visar Connell på vissa modeller som är förekommande och allmänt vedertagna i många kretsar. Två förklaringsmodeller till den biologiska kroppen och genus ser ut såhär:

- 1) Genusskillnader är producerade av kroppen som i sin tur är en naturlig maskin. Den genetiska programmeringen, de hormonella olikheterna mellan könen och de olika rollerna i reproduktionen är alla länkade till genetiken.
- 2) Kroppen är i större eller mindre utsträckning en *tabula rasa*, ett vitt blad på vilken den sociala symbolismen lämnar sina avtryck.

Det förekommer också de som argumenterar för en tredje väg, ett alternativ till de båda första modellerna. Denna tredje väg förespråkar en blandning mellan de båda modellerna, där såväl biologiska som sociala influenser lyfts fram för att påvisa vad som orsakar genuskillnader i beteendet. Connell, å sin sida, håller inte med någon av dessa förklaringar.⁸⁰

Inom genuslitteraturen återfinns flera syner på manligheten som fullkomligt pulvriserar den syn flera C3-skådare har på sig själva. Att det skulle finnas klart definierade könsskillnader som kunde förklara varför majoriteten av Club 300s medlemmar är män, är det svårt att hitta stöd för i genuslitteraturen. I frågan om könsskillnader mellan män och kvinnor menar tvärtom Connell att:

Könsskillnader, inom i stort sett alla mätbara områden, är antingen väldigt små eller existerar inte alls. De är definitivt mindre än skillnaderna mellan olika sociala situationer, något som vanligen rättfärdigas genom tron på psykologiska skillnader - sådana som ojämlika inkomster, ojämlika åtaganden gällande vård av barn, och kraftiga skillnader när det gäller tillgång till social makt.⁸¹

Precis som jag nämnde [...] har det utförts mycket forskning i denna fråga. Vanligtvis visar forskningsresultaten inga som helst mätbara skillnader gällande intellekt, temperament och andra personliga karaktärsdrag. Där det uppstår skillnader är de små i förhållande till variationerna inom de båda könen, och väldigt små i förhållande till kvinnor och mäns olika sociala status.⁸²

Enligt Connells resonemang skulle alltså förhållandet mellan män och kvinnor i Club 300 inte alls ha med könsskillnader att göra. Men, som påpekats tidigare, tycks det inte finnas några

⁷⁹ Kottak, sid. 462

⁸⁰ Connell, sid. 70

⁸¹ Connell, sid. 38

särskilda andra förklaringar än genus i fallet med Club 300. Ekonomisk klasstillhörighet eller ålder har inte någon avgörande roll i vilka som blir medlemmar i föreningen, något såväl Skådarguiden som flera informanter vittnar om. Vad som är orsaken till medlemmarnas skeva könsfördelning är en smula oklart. C Wright Mills ger en möjlig förklaring:

Vad vi upplever i varierande och specifika miljöer har enligt vad jag lagt märke till ofta orsakats av strukturella förändringar. Alltså måste vi för att förstå förändringar i många personliga miljöer se bortom dessa. Och mängden och variationen av sådana strukturella förändringar ökar allteftersom de institutioner vi lever inom blir mer omfattande och mer intrikat förbundna med varandra.⁸³

Den förklaringsmodell Mills presenterar ger egentligen ingen skulden för varför männen är i så total dominans inom Club 300. Däremot pekar han på att det är föreningens struktur som orsakar den miljö som skapar och formar dess medlemmar. I frågan om Club 300 ser det ut som om Mills teori är applicerbar. Ingenting tyder på att någon samhällsgrupp medvetet skulle stängas ute från C3-skådarnas gemenskap, utan tvärt om är vem som helst välkommen i föreningen. Men problematiken är mycket mer djupt rotad än så när de funktioner som styr och upprätthåller organisationen fungerar på ett sätt som gör att somliga grupper inte behandlas på samma sätt som andra. Det behöver alltså inte vara en uttalad önskan av någon att en situation ska formas på det ena eller andra sättet. Så länge strukturen fungerar som den gör, så utestängs vissa grupper.

Strukturen återfinns tydligast i sportens värld. Connell menar att *”[i]drott och sport har blivit den ledande definitionen på maskulinitet inom masskulturen”*⁸⁴ och pekar på hur striderna i idrottens värld går ut på att den med överlägsen styrka, kondition, lagarbete och skicklighet är den som står som vinnare. Att somliga informanter använt sig av ordet ”sport” och idrottstermer när de talar om Club 300 är inget märkligt sammanträffande. Det är tätt sammanlänkat med den struktur av manlighet som finns i föreningen. Handlingarna som utförs är på samma gång symboliska, sociala och kroppsliga, och de är alla som företeelser beroende av varandra. Strukturerna ger mening åt de kroppsliga handlingarna. Tungt kroppsarbete, uthållighet, tuffhet och gruppsolidaritet är exempel på den sortens symbolhandlingar som traditionellt uppfattats som tecken på en maskulinitet som hävdats

⁸² Connell, sid. 71

⁸³ Mills, sid. 29

dominans gentemot kvinnor.⁸⁵ Genom att C3-skådarna ägnar sig åt verksamheter som uppfattas som typiskt manliga bibehålls föreningens strukturer intakta.

På flera sätt är det bra eller till och med nödvändigt att en man är medveten om sin manliga könsroll. Den kan nämligen vara farlig för hans hälsa. Mansrollslitteraturen har varit fantastiskt bra på att katalogisera den manliga kroppens många problem, från våldsskador och impotens till åldrande över idrottsskador, åldrande över yrkesskador och för tidig död.⁸⁶ De uttryck Club 300 tar när verksamheten liknas vid sport kan i förlängningen bli hälsovådligt för dess utövare. Att den sociala konstruktionen av manlighet antar kroppsliga dimensioner som inte är biologiskt determinerade ska inte tas lätt på, eftersom detta bevisligen fungerar destruktivt på mannens kropp. *”Eftersom denna nytillverkade värld inte är bestämd av kroppens fysiska logik så kan den vara fientlig mot kropparnas fysiska välbefinnande.”*⁸⁷

Det går att dra flera tvärkulturella och historiska paralleller i frågan. Vad som ens uppfattas som könsbundet beteende är nära sammanknutet till kulturella föreställningar i ett samhälle. I somliga tidsepoker och kulturer finns fall där våldtäkter aldrig förekommit eller varit extremt sällsynta, där majoriteten har praktiserat homosexuellt beteende, eller där det inte uppfattas som normalt att män är aggressiva. Social praktik organiseras med hjälp av genus och genus existerar därför att biologin inte bestämmer det sociala.⁸⁸

Prylarna har betydelse i sammanhanget eftersom ett intresse och användande av prylar, i synnerhet med avancerad teknik, utgör del i den stereotypa bilden av mannen. Club 300 omgärdas av en stor mängd prylar, exemplifierade i ett tidigare kapitel. Och prylarna är inget märkligt samtalsämne. Det är lätt att samtala om vilket märke på tuben som är bäst, vilken optisk skärpa som är överlägsen en annan eller hur man väljer kamera till digiscoping. Roadrunner har ofta reklam för just tubkikare. Prylarna har en otvivelaktigt viktig betydelse i föreningens verksamhet, en verksamhet som i många hänseenden kan verka för att attrahera män snarare än kvinnor. Utöver prylarna, som bara är ett exempel i en lång rad av olika aspekter av den manlighet som florerar inom Club 300, går det att peka på flera delar av föreningens verksamhet som har starka kopplingar till detsamma. De förnördigande

⁸⁴ Connell, sid. 80

⁸⁵ Connell, sid. 80f

⁸⁶ Connell, sid. 77

⁸⁷ Connell, sid. 94

egenskaperna, ryggdunkandet och beteendet att dra samlande och tävling till extrema nivåer är alla knutna till manligheten.

5.2.1 Sociala män

Redan från första början fungerade Club 300 som en social sfär. Man träffades någon gång per år, åt gott och umgicks. Björn Andersson berättade i en intervju i Roadrunner hur han såg på föreningens verksamhet: *”De flesta av våra aktiviteter, då som nu, har ju en direkt koppling till social samvaro och det var ett ledmärke redan från början. Skåda ska vara kul!”*⁸⁹

Tämligen lite har förändrats från den första tiden. Än idag umgås skådarna flitigt på ett socialt plan. Man ringer varandra, gärna dagligen, eller skådar och äter tillsammans. Vänskapen mellan C3-skådare tycks vara mycket god. Umgänget leder fram till att en kompismentalitet skapas, där samtalsämnen aldrig behöver förklaras eftersom alla redan känner till de platser, personer eller händelser man berättar om. I sammanhanget bör tilläggas att det givetvis finns en ansamling ”kändisar” som alla känner till. Ett högt antal kryss, heltidsarbete med fåglar eller ett excentriskt beteende ökar individens möjligheter till sådant kändisskap. Vid kombination av karaktäristika tycks kändisskapet öka exponentiellt.

En informant påpekade vid ett tillfälle att den sociala sfären i Club 300 kan bli påfrestande. Han menade att den skämtsamma inställning man har till draget och att man ”måste” hänga med, också har en social baksida. Det kan mycket väl vara så att den enskilde skådaren inte vill åka på drag. Oavsett vad anledningen må vara ska han givetvis ha rätten att välja de drag han vill hänga med på, men vad draget egentligen handlar om blir där en knäckfråga. Hur mycket manlighet ligger i det manliga draget? Den manliga gemenskap som de facto utgör det sociala livet i Club 300 kan skapa outtalade regler kring de enskilda skådarnas prioriteringar. Mentaliteten att man självklart ska följa med på ett drag - om inte för fågelns så för äventyrets skull - värnar en varm och trevlig gemenskap som samtidigt kan slå över i oönskad närhet för den som vill slippa. Ingenting tyder på att någon ser något tvång i C3-skådandet, men de

⁸⁸ Connell, sid. 72, 95f; Kottak, sid. 460ff

⁸⁹ RR#3:2004, sid. 18

sociala koderna kan mycket väl tolkas på ett sätt som försvårar för den enskilde att tacka nej när vännerna ringer om samåkning. Individens önskan om att räcka till i sociala sammanhang ska inte underskattas. Skådarguiden är en intressant komponent i frågan, då den ger en gemytlig bild av C3-skådarnas exklusiva skara samtidigt som dessa identifieras med namn, bild och ort. För den som inte vill jaga lika många arter som sina kamrater i omgivningarna kan Skådarguiden bli utlämnande. Den nära klubbkänslan blir då ett hinder snarare än en trevlig detalj. I den sortens situationer kan föreningens ökande medlemsantal verka positivt då individer som inte eftersträvar tät kontakt med andra skådare kan smälta in i massan utan att känna ett socialt ansvar gentemot sina vänner.

Av stor vikt för föreställningen om manlighet är de många karaktäristika av C3-skådandet som går att härleda till den klassiska bilden av en ”gentleman”: han som är ärlig, uppriktig, trevlig, åtminstone till det yttre mycket välartad och med ett gott socialt förhållande till sin omvärld. Dessa karaktäristika premieras i organisationen. Allra viktigast är det faktum att han är just en man, ett faktum som ännu mer betonar bilden av en gentleman. Det råder alltså en tydlig kontrast mellan bilden av gentlemannarollen och bilden av manligheten inom Club 300 eftersom de karaktäristika dessa antar traditionellt sett är svårförenliga. På många sätt är manligheten i Club 300 framträdande, men mångtydig.

Att Club 300 medvetet verkar för att vara (eller åtminstone ger sken av att vara) en exklusiv klubb är en intressant beståndsdel i detta sammanhang. De sociala band som finns mellan skådarna stärks gärna av en föreställning om fin herrklubb med hierarkier och ett starkt revirtänkande. Åtminstone är det ett traditionellt synsätt på mansrollen.⁹⁰ I vilken utsträckning Club 300 verkligen är exklusivt går dock att diskutera. Alla som vill får bli medlemmar. Avgiften är inte hög. En informant med god kännedom om fågelskådarvärlden menar att Club 300 inte alls är någon exklusiv klubb och att den heller inte uppfattas så av andra. Däremot menade samme informant att omvärlden mycket väl kan uppfatta föreningen som exklusiv, och att detta skulle kunna ha ett egenvärde i sig. Exklusiviteten och umgänget skådarna emellan är vad som utmärker medlemmarna som sociala män.

⁹⁰ Connell, sid. 71

5.3 Samlandet

C3-skådaren samlar. Om detta är nästan alla informanter överens. Samlandet går i detta fall ut på att sammanställa olika fågelobservationer och listor. I likhet med många andra samlare kan diskussionerna kring samlandet tyckas långt mycket mer intressant än samlandet i sig. C3-skådarens samlande är likt andra former av samling såtillvida att han just sysslar med ett sammanbringande och strukturerande av olika saker. Men det är också unikt på flera sätt. Samlandet utgör, för att citera Mills, en av ”de väsentliga komponenterna”⁹¹ i vad Club 300 är. Det har fundamental innebörd för föreningens fortbestånd och förändring, och de människor som dominerar föreningen utgörs av de mest hängivna samlarna. Om man ser till Mills teoretiska ramverk går det utmärkt att se samling som den aspekt av skådningen som kommit att bli mest inflytelserik för Club 300s struktur.⁹²

Frimärkssamlare sammanställer frimärken som klassificeras och placeras i personliga kartor efter samlarens personliga tycke och referensramar. Många samlar mera specifikt angående särskilda motiv eller länder, medan andra samlar mera generellt. Detsamma gäller samling av andra föremål som barbiedockor, mynt eller leksaker. Somliga är mer fanatiska och är ute efter kvantiteter medan andra kan skaffa en samling som mest bara är vacker. Inom ramen för samlandet ryms en mängd olika personlighetstyper som alla får plats eftersom begreppet rymmer så mycket. Samlandet kan börja som en enkel liten hobby som snart utvecklas till betydligt mer. Intresset kan börja någon helt annanstans för att sedan övergå i samling, vilket exempelvis ofta är fallet med naturaliesamlare.⁹³ Det går att dra en mängd paralleller till Club 300 i detta. Föreningens samlande har bevisligen beröringspunkter med andra former av samlande. Men C3-skådandet är unikt såtillvida att inga andra samlare sysslar med drag. Nog för att enskilda objekt (som exempelvis Gul tre skilling banco i filatelistkretsar) eller enskilda auktioner kan orsaka stor uppståndelse i stora delar av den aktuella samlarvärlden, men det verkar aldrig gå så långt som till att långa bilkaravaner störtar genom tätbebyggda områden i hopp om att eventuellt uppleva något när man kommer fram. Det beteendet är förbehållet Club 300. Därtill sysslar Club 300 inte med traditionellt samlande såtillvida att de ”saker” man samlar är immateriella observationer. De samlar alltså inte materiella objekt. Skådarna kan ta kort av fåglar och visa upp, men sådana bilder är i sig värdelösa. Att döda fåglar är

⁹¹ Mills, sid. 26

⁹² Ibid.

uteslutet. För att få kryssa måste skådaren ha sett eller hört fågeln, levande, i verkligheten. Det är upplevelsen C3-skådaren samlar, inte fysiska föremål han kan ta fram och visa eller känna på. Samlandet utgörs alltså av ett strukturerande av händelser och upplevelser som skådaren varit med om. De sociala banden mellan skådare blir därför gränslöst viktiga. Skådares förtroende för varandra rannsakas i grunden så fort en dvärguv eller svartbrynad albatross rapporteras ha blivit observerad, i synnerhet om rapportören i fråga är oerfaren eller okänd (en problematik som berörts i ett tidigare kapitel). Samlingen av fågelobservationer innebär krav på förtroende för organisationen, samt möjligheten för organisationen att kunna ställa krav på den enskilde skådarens uppriktighet. De så fundamentalt viktiga anekdoterna (som kommer att behandlas mer i ett senare kapitel) utgör i sammanhanget en definition och markör på gruppens funktioner som samlare. Skådare som ofta omnämns i anekdoter, som ofta berättar anekdoter och som ofta får höra anekdoter blir del i ett socialt nätverk som bekräftar detta förtroende. När en skådare påstår sig ha sett en blek tornseglare är det viktigt, såväl för honom själv som för omgivningen, att han är pålitlig. Annars kan han lika gärna sluta. Samlarobjekten bekräftas enbart av hans personliga förtroendekapital. En skådare som ingen litar på kan därför inte hävda sin rätt, och har ingen möjlighet att påstå sig ha en samling. Gemenskapen befästs alltså ytterligare genom förtroendet skådarna har för varandra. Detta förtroende blir en klar markör gentemot övriga samhället (eftersom en lekman omöjligt kan bli trodd om han utan bevisning påstår sig ha sett en trädgårdsträdskrypare medan en skådare med 422 kryss har betydligt lättare att bli trodd) och skapar en definition av en inre, trevlig, attraktiv gemenskap. Individens personliga kamp ger honom tillträde till organisationens förtroendemässiga sammanhållning.⁹⁴ Vikten i detta förtroende går dock att diskutera, eftersom ytterligt få fågelobservationer sker av ensamma skådare utan kamera. Oftast åker skådare ut i grupp och har gärna med sig sina kameror. Att plötsligt bryta detta mönster och då plötsligt se en mycket ovanlig fågel ger (oavsett hur många kryss skådaren i fråga har) upphov till misstro.

C3-skådaren är en man som har ett arbete och familj, och han har skådandet som hobby. Men han kan ibland låta hobbyn gå ut över både arbetet och familjen. Många former av hobbyverksamhet kan anta dessa former, men en sak som distinkt skiljer Club 300 från andra samlare är det extremt lilla antalet samlarobjekt som existerar. När larmet kommer i fickan

⁹³ Clifton-Mogg, sid. 84ff

⁹⁴ Jfr. Bauman, sid. 74-88

vet skådaren att för att kunna vara en lika god samlare som alla andra (eller kanske rent av för att kunna bli bättre än de andra) så måste arten kryssas, annars hamnar han på efterkälken. Att andra C3-skådare kan samla samma fågel gör inte saken bättre. Familjen kan man träffa varje dag, jobbet blir man förhoppningsvis inte av med, men en prärielöpare återkommer kanske aldrig. För omgivningen ser det ut som om prioriteringarna kastas omkull. Så är det absolut inte. Konkurrensen är benhård. För att klättra uppåt på listorna måste skådaren vara alert och låta andra åtaganden hamna i skymundan, om inte annat så för några timmar. Andra samlarobjekt finns i tusental eller många miljoner exemplar. Mynt, möbler, frimärken och barbidockor förekommer överallt. Men antalet fågelarter som flyger över Sverige är bara några hundra. När en nykomling visar sig är frågan hur mycket resurser och energi den enskilde C3-skådaren är villig att satsa för ett extra kryss. I många fall är svaret på den frågan ”Mycket”.

En informant, som är medlem i C3, menade att Club 300 är en förening som i främsta hand sysslar med kommunikation och information. Han exemplifierade med larmen, tidningen och hemsidan. Påståendet är extra intressant eftersom den information som distribueras genom dessa kanaler främst handlar om siffror och listor. Larmen består enbart av nummer och hemsidan är till stora delar ett myller av listor och sifferkombinationer. Undantaget är tidningen Roadrunner vars innehåll till stor del består av bilder och reportage, men även där återfinns information om ställningen i Sverigelistan, vem som kryssat var och hur medlemmar råkat ut för allvarliga dippar i sin jakt på fler kryss. Exakt varför Club 300s verksamhet är så centrerad kring siffror och nummer är inte helt lätt att utröna, men att siffrorna de facto har stor del råder inga tvivel om. En mycket enkel förklaring är att, som en informant förklarade det, det bara blivit så. Fåglar ska tittas på och resor genomförs, och allt förs statistik över. Statistiken blir verklig med hjälp av siffror. Samlandet kan på många sätt bara dokumenteras genom siffror.

Den samlande delen av Club 300 är intressant på så sätt att verksamheten inte har med någon naturupplevelse att göra över huvud taget. En informant menade att det finns flera C3-skådare som knappt tittar på den fågel de kommit för att se - de säkrar den men kan sedan ställa sig och snacka med kompisarna istället för att intressera sig för fågeln. Argumentet gällande naturupplevelser är i sammanhanget intressant eftersom det är diskutabelt vad för sorts naturfenomen en raritetsskådare egentligen observerar. En fågel som flugit fel från Spanien,

Sibirien, USA eller Iran och förvillat sig till Sverige, har uppenbarligen någon form av fel på navigationssystemet. Att flyga så långt från sina normala häcknings- och boningsplatser är inte friskt. En fågel som tagit så felaktiga beslut och kommit så långt ur kurs är helt enkelt en individ som inte mår bra. Skådare som intresserar sig för dessa fåglar åker, om man ska spetsa till det, land och rike runt för att titta på sjuka fåglar som inte mår särskilt bra i skallen. Istället för naturupplevelser är det lätt att argumentera att Club 300s verksamhet syftar till att uppmärksamma abnormiteter i den svenska faunan. Naturupplevelsen blir således omvänd. Club 300 uppmärksammar annorlunda fågelarter och förmedlar listor över skådare som sett dessa, men att ha varit med om en fantastisk naturupplevelse ger ingen bättre placering i listorna. Att det är kryssen som premieras råder inga tvivel om.

5.3.1 Samlarens språk

Gällande kryssen skiljer sig raritetsskådandet drastiskt från annan form av skådning. Kryssen avspeglar en syn på fåglarna som unika individer vars förekomst ges mångdubbelt mer betydelse än exempelvis deras svenska kusiner. När annan fågelskådning innefattar kvalitativa studier av utseende, beteenden och liknande, ligger Club 300s primära fokus på en kvantitativ inställning till fåglarnas förekomst. Språkbruket är därför i sammanhanget en viktig indikator. När en ornitolog kan tala om ”en lappuggla” skulle en C3-skådare aldrig komma att ens överväga tanken att tala om ”en kolymasnäppa”. Den formen av generaliserande språkbruk förekommer inte. C3-skådare talar med vördnad om ”kolymasnäppan”, en individ som gav ett kryss. Nedan följer en handfull exempel på detta fenomen tagna ur Roadrunner.

Den slutsatsen drar jag efter årets norrlandssatsning som bestod av en minibuss med sex skådare, Andreas Livbom från Luleå, en bil med styrelsefolk som åkte hem på onsdagen mitt i satsningen för att inte missa styltsnäppan [...] ⁹⁵

Beträffande klagtrappen var det inget större drag, i alla fall inte sista helgen den var där. ⁹⁶

Den vitögda dykanden blev en stor attraktion söndagen 3 april. ⁹⁷

⁹⁵ RR#3:2005, sid. 5

⁹⁶ RR#3:2004, sid. 25

⁹⁷ RR#2:2005, sid. 6

Eleonorafalken fick jag syn på efter skrånande larm från grågäss och vipor [...] ⁹⁸

Roligast var utan tvekan alpseglaren [...] ⁹⁹

Bruket att tala om en fågel i singular, bestämd form, är regel snarare än undantag såväl i talat som skrivet ord. Språket avslöjar hur fåglarna behandlas som samlarobjekt, inte helt olikt hur en sportfantast kan börja samla på hockeybilder eller hur en modeintresserad kan börja samla på skor. Ur det ursprungliga intresset (fåglar i detta fall) har ett samlande beteende kommit att blomma fram.

5.4 Tävlingen

Manligheten har genomgående visat sig vara en dominerande kraft i hur samlandet genomförts och hur den påstådda galenskapen förklarats. Men inget som hittills genomgått har förklarat hur de hänger ihop. De tre komponenterna möts i en gemensam knytpunkt: Tävlingen. Männen, som anses bete sig som galningar i sitt samlande, gör det med anledning av tävlingsmomentet. Flera informanter hänvisar till hur de ser Club 300 som en tävling och berättar gärna om hur många kryss de har.

Kryssreglerna som LK satt upp är intressanta i sammanhanget. De står uppställda på samma sätt som för vilken tävlingsform som helst. Där står detaljerat vad man får kryssa och vad man inte får kryssa. Listkommittén har dessutom som uppgift att kontrollera att reglerna följs, exakt samma sätt som med tävlingsregler. Så är fallet trots att man egentligen inte kan vara hundra procentigt säker i de fall då bara ett mindre antal skådare sett en fågel, i synnerhet om de inte hunnit dokumentera sitt fynd med ett kort. Samtliga blockers står att finna på en speciell lista. ¹⁰⁰ Där återfinns bland annat rariteter som stortrapp, stubbstjörtseglare, ökennattkärre, sibirisk trast, brokig kardinal och tofslunne. Om de skådare som påstår sig ha sett dessa extremt ovanliga fåglar verkligen är att lita på, är upp till föreningens medlemmar att avgöra. Och faktum är att så också är fallet i praktiken. Medlemmar som inte funnits

⁹⁸ RR#3:2005, sid. 13

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ <http://kryss.club300.se/listarkivet/blokker.asp>

trovärdiga, som gång efter annan envisats med att obsa fåglar som ingen annan ser, har uteslutits. Att visa sig vara en god gentleman (även om just detta ord förvisso sällan används) och vara att lita på till förmån för gemenskapen är alltså viktigt.

Regel nummer ett ("Generell regel") är i sammanhanget intressant. Istället för att kräva det ena eller andra av C3-skådarna är det en påfallande mjuk regel; den skärskådar det bästa i skådarnas beteende vad gäller ärlighet och god tävlingsanda. Den kräver inget annat än uppriktighet och förtroende, dygder som är tämligen fjärran flera tävlingsformer men ändå är mål för så många utövare. Regeln nuddar den fråga som så många utomstående ställer när de får höra om Club 300: hur vet man att de andra inte fuskar? Hur vet skådaren egentligen om andra skådares kryss bara är bluffar eller inte? En jämförelse med golf är inte helt fjärran. Hur vet golfspelaren vem av hans kamrater som faktiskt gjort ett hole-in-one? Kan han lita på vem som helst i klubbhuset, eller finns det vissa som är mer sannolika än andra att fuska på banan? Parallellen med golf är relevant såtillvida att båda sysselsättningarna är naturnära aktiviteter med uppenbara tävlingsinslag. Båda aktiviteterna har element av förtroende. Trots att tävlingen alltså har en otvivelaktig roll (det råder hård konkurrens mellan såväl skådare som golfare, i synnerhet på den absolut högsta nivån) råder heller inga tvivel om att förtroendet mellan de aktiva är en förutsättning för dess fortlevnad. Den skådare som inte respekterar sina kamraters påståenden om obsar, eller inte blir trodd när han hävdar ett kryss, kan lika gärna lägga av.

Det går utmärkt att bara spela golf eller skåda fågel på helgerna – en skön avkoppling i naturen där arbete känns som bortblåst – medan vad som startat med ett mindre intresse kan byggas upp till så extrema dimensioner att tävlingsmomentet tar överhanden och omgivningen börjar märka av en skillnad i beteendet. Övergången från ett oskyldigt spelande eller skådande till den mer extrema formen behöver givetvis inte infinna sig. Likväl har händelseförloppet upprepats mer än bara en handfull gånger inom Club 300. Män släpper de mest grundläggande åtaganden för att kryssa. Arbetsdagen och förhållandet blir lidande.

Gränsen för hur många tävlingsmoment varje skådare medverkar i sätter individen. Han bestämmer själv om han ska kryssa en trana direkt efter årsskiftet för att få med den på sin januarilista, eller om en redan skådad blek tornseglare förtjänar ytterligare en inhängning till förmån för listan över dubbelkryss. Tomtlistan förbättras med ett rikligt fågelbord medan mer

energi hade kunnat läggas på en utlandsresa som kompletterade Asienlistan. Möjligheterna är oändliga. Den finns till och med en lista (kallad "Listigt värre") som listar de medlemmar som har flest aktiva listor på hemsidan. I januari 2006 ledde Stefan Andersson från Reftele. Han hade då 64 aktiva listor.¹⁰¹

Tävlingen tar aldrig slut. Det finns alltid ytterligare en årslista, ytterligare en månadslista, ytterligare en landskapslista. Den som så önskar skulle kunna skåda 24 timmar om dygnet i många år och ändå inte befinna sig högst på alla listor. En informant berättade om hur frustrerande det kan bli att kryssa på så många listor att man blir beroende och måste sluta kryssa vissa listor. Tävlingen blir helt enkelt för mycket ibland. Samtidigt leder de gränslöst många tävlingsmomenten till att en gränslös mängd vinnare infinner sig hela tiden. Den som lägger manken till under semestern kan vinna en regionlista (om så åtminstone för ett tag, innan någon annan hinner ikapp) och förbättra ställningen inför framtida segrar. Några vinnare koras nämligen inte. Eftersom tävlingen fortsätter hela tiden skapas något utöver det enskilda tävlingsmomentet; en hel livsstil kring vad Club 300 är och verkar för. Denna livsstil är förbehållen medlemmar av Club 300.

Men gemenskapen kring allt vad organisationen handlar om, med artjakt, socialt umgänge och informationsutbyte, cementeras på ett enastående arkaiskt sätt. Trots att de uttryck organisationen gjort sig känd genom innefattar vindsnabba transporter, pipande personsökare, mobiltelefoner och några av världens mest avancerade kikare, utgörs den absolut mest utmärkande definitionen i Club 300s uttryckssätt av en berättarform som är lika gammal som människan själv.

5.5 Anekdoten

En fascinerande del i C3-skådandet är hur stor del anekdoterna har i det sociala livet. I möten med skådare har jag gång efter gång översköljts med de mest spektakulära historier om vad som hänt vid drag, vilka resor som genomförts eller vilka konsekvenser detta fått. Anekdoterna har en uppenbart viktig roll i C3-skådarnas umgänge, men spelar inte bara rollen som en mysig social utfyllnad i väntan på något annat. Vid Club 300s sammankomster kan en

¹⁰¹ <http://kryss.club300.se/listarkivet/listfreak.asp>

person berätta en historia som alla åhörare mycket väl redan hört – de lyssnar ändå andäktigt till berättaren och skrattar hjärtligt åt de komiska poängerna. Detsamma har i stor utsträckning varit upplevelsen när jag umgåtts med föreningens medlemmar. Anekdoterna har i Club 300 en socialt sammanbindande funktion. Gruppen definieras genom berättandets ramar där kodorden ("kryssa", "larma", "subrarris" osv.) och de sociala uttrycken (försvinna från familjen, samåkning med vänner osv.) bildar en historia som berättar vilka C3-skådarna själva är och avskärmar samtidigt från en omvärld som har svårt att förstå såväl språk som sociala koder. C3-skådarna kan i anekdoten känna igen sig själva oavsett om de hört den tidigare eller känner till omständigheterna. Igenkännandet gör att individen kan knyta sig till gruppen. Kan individen dessutom själv bidra med en anekdot som får andra att lyssna andäktigt och skratta blir han en person som bidrar till definitionen av gruppens livsstil. Gemenskapen till gruppen definieras genom språket.¹⁰²

Anekdoten blir en ritual som använder och förklarar kulturens symboler genom ett sammanhang som gör dem förståeliga. Berättelserna antar alltså samma roll som myten har i många samhällen. I berättarkonsten återskapas den förståelse som förenar gruppen. När C3-skådaren berättar en historia han vet att bara en exklusiv skara kan relatera till så reproducerar han ett förenande kitt som binder Club 300 samman medan de som inte relaterar till berättelsen blir de utestängda, definierade genom sitt utanförskap. Anekdoterna förstärker banden mellan de individer som är knutna till gruppen samtidigt som de skapar en distans till omvärlden. Berättaren definierar också sig själv genom att visa på att också han kan tala det språk de andra i gruppen förstår och att han delar de upplevelser de andra kan identifiera sig med.¹⁰³

Just som beskrevs i avsnittet om C3-skådarens sociala roll så blir anekdoten en del i förhållandet till övriga samhället. Berättandet blir en säkerhetsventil som släpper lös de fördomar andra människor kan ha om skådarna, men fungerar samtidigt som en social markör för den enskilde skådaren som söker förståelse och acceptans för sitt beteende. Att berätta om sina personliga tillkortakommanden eller triumfer gör att omgivningen ges möjlighet att greppa den passion C3-skådaren känner inför det han gör. Trots att drag och excentriska specialkunskaper lätt kan uppfattas negativt behöver skådaren inte nödvändigtvis bli

¹⁰² Bauman, sid. 4ff

¹⁰³ Ibid.

behandlad nedsättande. Tvärtom har flera informanter hävdad att Club 300 är en acceptabel förening med respektabla medlemmar, om än på sin egen kant. Informanter har talat om arbetskamrater och vänner som blivit intresserade av skådning i samband med att anekdoter berättats. Andra har lyssnat med skräckblandad förtjusning.

I hela uppsatsen återkommer exempel på hur C3-skådare betar sig. Det kan gälla hur de betar sig i fält eller hemma, men de har alla en gemensam nämnare i hur de delgivits mig som antropolog. Nästan alla sociala beskrivningar har delgivits i form av anekdoter. När en informant fått en fråga om ett beteende, ett karaktärsdrag eller ett ord så har denne i många fall gett förklaringen i form av en anekdot och alltså inte genom en kronologisk berättelse där skådaren försökt anta ett objektvt perspektiv. Tvärt om återges skeenden på humoristiska vis som ger upphov till skratt. Den historia som berättas blir själva mötet mellan skådaren och den som lyssnar. Orden utvecklar sig till att definiera hela essensen i Club 300 som livsstil.

5.6 Livsstilen

De begrepp som här presenterats är i mångt och mycket grunden för den kultur som Club 300 utgör. Från dessa begrepp kan en mängd förståelser och uttryck tolkas in i verksamheten. Dessa binder samman gemenskapen till den förenande enhet den är.

Livsstilen kring Club 300 fungerar på ett sätt som förenar de tre grundläggande beståndsdelarna manlighet, samlande och föreställningen om galenskap i den fjärde beståndsdelan, vars funktion mycket väl kan tolkas som själva målet: tävlingen. Att tävlingen skulle vara målet för alla C3-skådare är givetvis inte fallet, men i sammanhanget är objekten viktiga att hålla isär. Är det strukturen, organisationen och hierarkierna som utgör Club 300, eller är det C3-skådarna som utgör Club 300? Svaret är inte självklart. De fungerar i relation till varandra. Utan skådare finns ingen organisation, och utan organisation finns inga C3-skådare. På samma sätt som varje medborgare i ett samhälle är med om utformningen av detta samhälle, är medlemmen i en förening med i utformningen av föreningen. Livsstilen utgör en struktur som skådaren i större eller mindre utsträckning kan välja att ta del av och medverka till, men oavsett hans handlingar är han del i dess funktioner och har aktiv del i dess

uttryckssätt.¹⁰⁴ Synen på manligheten, som behandlades tidigare mot bakgrund av Connell, är närliggande dessa strukturer. Också manligheten har funktioner och uttryck som befäster livsstilens struktur.

Den enskilde C3-skådarens inställning till skådandet behöver inte (och detta kan egentligen inte poängteras för många gånger) ens ha med samlande eller tävling att göra – skådaren kan dessutom vara en kvinna som uppfattar sig själv och Club 300 som fullkomligt normalt. Poängen är att inställningen till, och synen på, Club 300s verksamhet inom föreningens ramar ges dessa karaktäristika. Livsstilen kan alltså tolkas som en upplevelse av en verklighet som man personligen inte bekänner sig till, men som man med enkelhet kan peka på andra och mena att dessa genomlever. Verklighetsuppfattningen för den enskilde C3-skådaren blir en paradox i mötet mellan synen på det egna skådandet och synen på andras skådande i en verksamhet med oklart definierade mål. Om Club 300 uppfattas som en tävling eller som ett vattenhål för människor som vill studera sällsynta fåglar avgör skådaren själv och definierar därigenom sitt eget skådande och i förlängningen också vilken syn han har på Club 300 som livsstil. Men detta förändrar inte med nödvändighet Club 300s struktur eller kultur.

Exklusiviteten är i sammanhanget ett intressant exempel. Club 300 skapades av en grupp män som (åtminstone påstår de själva detta) ville skapa en exklusiv klubb för människor som intresserade sig för rariteter i fågelvärlden. Denna exklusivitet existerar inte idag. Föreningens storlek har nått sådana proportioner att det är omöjligt att se den som något annat än just en vanlig förening. Vad som däremot existerar är *uppfattningen* om Club 300 som en exklusiv förening. Vad Club 300 är för något och mängden exklusivitet i dess uttryck är upp till medlemmarna att definiera, men samtidigt är de inte ense om det. Vid en närmare titt visar det sig att tre grupper utkristalliserar sig:

- 1) De som ser Club 300 som en raritetsskådarförening.
- 2) De som ser Club 300 som en exklusiv förening.
- 3) De som ser Club 300 som en raritetsskådarförening som är, eller borde vara, eller skulle kunna vara en exklusiv förening.

Hur många skådare som sällar sig till vilken grupp, vad grupperna betyder eller vad jag som antropolog tycker i frågan är egentligen irrelevant. Det är C3-skådarnas egna svårigheter att definiera sig själva som är poängen i sammanhanget. Hur vill man skapa exklusivitet? Hur

¹⁰⁴ Mills, sid. 25

vill man upprätthålla exklusivitet? Varför C3-skådarna ens eftersträvar exklusivitet är oklart. Informanter har skämtat bort frågan med fraser som ”Klubben för inbördes beundran”, utan att ge något entydigt svar. Något officiellt ställningstagande från styrelsen finns inte, och medlemmarna har egna viljor. Det finns en mångfald bland C3-skådarna. Alla behöver inte uppfatta Club 300 som en exklusiv klubb - men flera gör det. Synen på den egna exklusiviteten är bara ett exempel. Livsstilen kring Club 300 utgör en så oändlig mängd mer än bara en personlig definition av föreningens exklusivitet.

Livsstilen innefattar en mängd delar. Dessa fyller samma funktioner som i vilken kultur som helst. Inom Club 300 finns symboler (krysset på bilen), ritualer (draget) och myter (anekdoterna) som alla uppfyller de roller de har överallt inom olika mänskliga grupperingar. Beteenden som för de införstådda är fullkomligt normala ter sig som hemska abnormiteter, perversa förvridningar eller som ren galenskap för den utomstående. Detta är inte förbehållet Club 300. Bland Etorofolket på Papua Nya Guinea samlar pojkar in sperma genom oralsex med andra män eftersom man inte tror att han kan producera det själv.¹⁰⁵ Om en kvinnas första barn är en flicka i Yanomanikulturen (norra Indien) kan barnet dödas eftersom det är så viktigt med aggressiva gossebarn.¹⁰⁶ Beteenden kan förefalla mycket märkliga för en utomstående men behöver inte vara det för den som lever i denna verklighet. Club 300 är på inget sätt unikt i det hänseendet. Att avbryta middagar eller att bryta lagar ter sig gärna för utomstående som mycket udda beteenden men är i själva verket fullkomligt normala delar av den gemenskap organisationen utgör. En ovilja att ta till sig de normer eller krav som omvärlden ställer på medlemmarna blir i sammanhanget inte ett tecken på galenskap, utan på friskhet. Att värna den gemenskap man deltar i är inget negativt, i synnerhet då hela begreppet kring ordet gemenskap är så positivt laddat.¹⁰⁷

Club 300 utgörs av en grupp människor som fungerar på vissa sätt i egenskap av en enhet men som samtidigt på många sätt är heterogen. Livsstilen är i många hänseenden individualistisk såtillvida att man tävlar mot varandra. Föreningen består av individer som förenas i tävlingen. Att Club 300 grundades på 80-talet under en era av aktiespekulationer och ett allt mer individualistiskt tänkande är måhända inte så märkligt. Ett historiskt perspektiv på C3-skådandet ger en viss klarhet i varför föreningen grundades när den gjorde. En av dem

¹⁰⁵ Kottak, sid. 469f

¹⁰⁶ Kottak, sid. 477

¹⁰⁷ Bauman, sid. 1

som var med om grundandet av Club 300 menar att 1970-talet var en era som genomsyrades av en "vi"-känsla vars totala motsats kom att explodera i 80-talets individualistiska yuppiekultur. Nu var det inte längre fult att tjäna pengar och tänka på sig själv. SOF stod för auktoriteten i fågelkretsar. Ett par informanter menar att man kan se skapandet av Club 300 som en revolt mot det auktoritära, allomfattande SOF. En informant menade att:

Denna individualistiska mentalitet påverkade också skådarna. Om det inte var fult längre att erkänna att man ville tjäna pengar på aktier, var det inte heller längre lika fult att dra på arter. Och ingen annan kunde berätta för en vad man skulle tycka eller hur man skulle skåda, vilket ju var vanligt på 70-talet.

Men samtidigt består livsstilen av så mycket mer än ett hetsigt samlande och tävlande. Medlemmarna umgås med varandra, de samåker i båtar och bilar, och de har hemsidor och tidningar där gruppen premieras på ett gemytligt sätt. Den livsstil som utgör Club 300 består av en komplex mosaik av olika delar, vilka medlemmen själv tar aktiv del av eller avstånd ifrån. I gruppens gemensamma uttryck förekommer delar som individen inte gagnas av, och tvärt om. Livsstilens uttryck kan vara rent ut sagt farliga. C3-skådare har i fler än ett fall råkat mycket illa ut i sin jakt efter fler kryss. Somliga har uttryckt stor förvåning över att allvarliga incidenter inte inträffar oftare än de gör. Manlighetens uttryck i Club 300, där tävlingen och samlingen får skådare att pressa sig till extrema nivåer, skapar en livsstil som av många tolkas som galenskap. Det är detta som är kärnan i Club 300s livsstil.

6 Slutsats

Vad är galenskap egentligen? Och vad menar C3-medlemmen som refererar till sig själv som galen? Handlar det om en människa som utför ”tokiga påhitt” eller refereras det verkligen till en sinnesrubbing? C3-skådarnas intelligens och analytiska förmåga har uppmärksammats flera gånger i denna uppsats och det är med anledning av dessa fakta omöjligt att sluta sig till att Club 300 skulle hysa en ansamling mentalpatienter. Däremot går det utmärkt att med utgångspunkt i C3-skådarnas karaktärsdrag hitta företeelser som uppfattas som tokiga påhitt. Kanske är dessa påhitt ibland lite väl oväntade.

Club 300 uppfattas, på sätt och vis med rätta, som en förening för galningar. En normalt fungerande människa förväntas inte avbryta arbetsdagen eller semestern för att ställa sig vid en avloppsdamm på andra sidan landet för att där betrakta en fågel som är sjuk i huvudet. Inte heller väntas intelligenta män på många av samhällets mest förtroendeingivande poster bära runt på visselpipor och tubkikare. Valet att kontrolleras av en personsökare och att sätta allehanda klistermärken på sin bil behöver knappast ens kommenteras. Ordet ”galen” har förekommit flera gånger under arbetet med denna uppsats. Men frågan är om Club 300 är en grupp vars relation till övriga samhället är densamma som hos vilken annan gemenskap som helst. C3-skådarna har bevisligen en stark inre gemenskap. Medlemmarna umgås med varandra på ett sätt som stärker identiteten av vad gruppen står för, vars uttryck för enighet bildar sammanhållning och en avskärmning gentemot utomstående. Flera indikatorer finns som tyder på att det förhåller sig på det viset – exempelvis den rika florin av specialuttryck, anekdoterna och de nära knutna sociala kontakterna mellan medlemmarna.

Teorier behöver inte vara sanna eller falska, utan frågan är snarare tidpunkten för deras tillämpning. I studien av Club 300 har böckerna av Bauman, Mills och Connell visat sig överlägset mest användbara, även om en mängd andra källor varit till ovärderlig hjälp. Den påstådda galenskap som florerar kring Club 300 har kunnat förklaras med användning av redan nämnda teorier, trots att det är lätt att kritisera somliga generaliseringar. De klara slutsatser som går att dra gällande Club 300 rör främst manlighet, galenskap och gemenskap.

C3-skådarna är män som umgås, berättar anekdoter, tävlar och samlar tillsammans. I Club 300 samlar de på fågelobservationer. Strukturen är uppbyggd kring ett socialt nät där männen dominerar på alla sätt, såväl formellt som informellt. Anekdoterna knyter skådarna samman, bygger upp förståelser och skapar en gemensam identitet av vad Club 300 är. Vad som med Mills ord utgör ”människans natur” i föreningen besvaras enklast med att det är den klassiska bilden av manlighet som dominerar, även om denna i allt större utsträckning håller på att suddas ut. Tidigare strukturer med telefonkedjor och vänskapskontakter spelar med dagens sökarsystem allt mindre roll för den som vill syssla med artjakt. De sociala banden mellan skådare är fortfarande relevanta och kommer så att vara under lång tid, men mycket tyder på att de uteslutande mekanismer som florerar i Club 300 kommer att försvinna allt eftersom föreningen utvecklas. Från att i början ha varit en grupp av och för gentlemän har stereotyperna allt mer börjat suddas ut, och även om tillit och socialt umgänge kommer att leva kvar som viktiga beståndsdelar finns annat som kommer att få stryka på foten. Med tiden kommer den manliga dominansen att försvinna.

C3-skådarna är inga galningar. De kan uppfattas som galningar om man tror att de sysslar med ornitologi, vilket de definitivt inte gör. Tron att föreningen ska syssla med fågelskådning gör att dess uttryck ses som galenskap. Club 300 utgör en livsstil där vilken dagsplanering som helst kan vändas upp och ner till förmån för en vilseflugan kohäger eller ismås. Denna extrema jakt på samlarobjekt rör inte studiet av fåglar. Beteendet grundar sig på en tävling. Alla medlemmar i Club 300 uppfattar dock inte föreningens struktur eller mål som en tävling, men det är i sammanhanget ovidkommande. Som C3-skådare går det utmärkt att definiera sig som man vill. Men det är krocken mellan föreställningen om vad Club 300 sysslar med, och vad föreningen sedan i realiteten sysslar med, som orsakar missförståndet att C3-skådarna är galningar. Det förhållande skådarna har till sig varandra, föreningen och till övriga samhället är alltså i många hänseenden ambivalent. Definitionerna kommer från individerna. Att, som redan tagits upp i uppsatsen, ens överväga uppfattningen om sig själv som galen är i sig en indikator på ett friskt sinne. Det är en mänsklig egenskap att vara annorlunda. Alla människor med någon form av passion kan uppfattas som galna, men samtidigt finns det informanter som menar att Club 300 utgör själva definitionen av galenskap. C3-skådarna som grupp har ingen gemensam agenda om förhållandet till övriga samhället; ett hälsosamt tecken som samtidigt kan leda till frustration för utomstående som vill ha klara besked i frågan. Somliga C3-

medlemmar definierar sig själva som galningar medan andra inte gör det. Men att det förekommer mängder av C3-skådare som väljer att identifiera sig som galningar tyder på något mer än enstaka individuella förklaringar. Gemenskapen i gruppen cementeras när medlemmarna identifierar sig på samma sätt. Genom att påtala denna sin egen galenskap skapas band mellan skådarna, vilket bildar en förening dem emellan.

Club 300 är en organisation för fågelskådare som tycker det är extra roligt att se fåglarna som samlarobjekt. Somliga medlemmar går till mer långtgående ytterligheter än andra. Många gör skådandet till en jakt, tävling eller sport och är beredda att gå väldigt långt för möjligheten att kryssa ytterligare en raritet. Förbluffande nog har det gång efter annan visat sig att de egenskaper som tillskrivs den klassiska gentlemannen och den klassiske nörden är egenskaper som premieras i Club 300: spektakulärt precisa specialkunskaper och personliga drag som ärlighet skattas mycket högt. Somliga av de egenskaper som premieras inom Club 300 är positiva också utanför organisationen, men inte alla. Det är här gemenskapen kommer in i bilden. När den enskilde skådaren exempelvis söker förståelse för en bortprioriterad semester så får han genast ett gensvar i en grupp där andra uppfattar verkligheten på samma sätt som han själv, och kanske också gjort samma sorts prioriteringar. Dessa sociala band befästs ytterligare genom ett internt språkbruk som utomstående i många fall inte förstår, vilket befäster avgränsningen mellan gruppen och de som inte är med i gruppen. Medlemmarnas inställning till varandra, föreningen och övriga samhället är på många sätt klarsynt. Trots att man verkar uteslutande (genom språk, interna telefonkedjor osv.) är man kritiska mot sig själva och är villiga att ta kritik. Självkritik är inte ovanligt.

Strukturerna i Club 300 har flera komponenter. I samtal med skådarnas omgivning framkommer snart bilden av "galningar". Vid ett möte med en C3-skådare blir manligheten en mycket påtaglig del, såväl som anekdoterna. Snart framkommer också den samlande delen och tävlingen; komponenter som är extra tydliga på organisationens hemsida på Internet. Strukturen är mycket komplicerad och dess delar skiljer sig i mängd och utförande mellan medlemmarna. Men dessa är de väsentliga komponenterna.

I en analys av C3-skådarna är det en god idé att skärskåda sig själv. Vad har man själv för galna drag? Inledningens exempel med samlandet av resmål är taget ur en personlig verklighet som inte är särskilt unik. Och det är kanske just det som är svaret på Mills fråga om

”människans natur”, samtidigt som det befäster Baumans teori om gemenskap? Individen tyr sig gärna till gruppen och har överseende med att deltagarna av densamma kanske inte är helt identiska med henne själv – det är umgänget och gemenskapen hon söker. Sökandet efter detta försvunna paradiset är inte förbehållet medlemmarna av Club 300. Alla människor har sidor som av utomstående går att tolkas som galna. När C3-skådaren åker på drag trots att han i andra sammanhang betar sig som en gentleman uppstår en fundamental krock i omgivningens föreställningar. Denna krock använder C3-skådaren för att poängtera sin grupptillhörighet och därmed identitet, genom begreppet galenskap. Men han skiljer sig inte i övrigt från andra människor.

Jag har i denna uppsats argumenterat att Club 300 är en förening där män tävlar om att samla in så många fågelobservationer som möjligt. Denna samling antar ibland extrema uttryck. Vidare har jag argumenterat att den påstådda galenskap som florerar kring Club 300 ingår i beskrivningen av organisationen bland omgivningen eftersom C3-skådarnas karaktärsdrag som gentlemän ställs i bjärt kontrast till dragets dynamik. Dessutom har jag argumenterat att galenskapen utgör social markör för organisationens gemenskap. För det spelar ingen roll vem du är annars. Vem du bor med, hur gammal du är, vem du arbetar för, vilken inkomst du har eller hur din framtid ser ut. Framför en vilseflugen amurfalk är alla lika. Alla är precis lika galna.

7 Källförteckning

Litteratur och tidskrifter

Aronsson, Niklas (ed.), 2000-2006: *Roadrunner*, Bister Production, Stockholm

Bauman, Zygmunt, 2001: *Community: seeking safety in an insecure world*, Polity press, Cambridge

Bister, Hans och **Eriksson**, Tommy, 2002: *Skådarguiden*, Club 300, Stockholm

Clifton-Mogg, Caroline, 2002: *Passionen att samla*, Jacqui Small, London

Connell, RW, 1995: *Maskuliniteter*, Daidalos AB, Göteborg

Elsner, John och **Cardinal**, Roger (ed.), 1994: *The Cultures of Collecting*, Harvard University Press, Cambridge

Kaufman, Ken, 2004: *Kingbird Highway*, Ellerströms förlag, Riga

Kottak, Conrad Phillip, *Anthropology: The Exploration of Human Diversity (9th ed.)*, McGraw Hill Higher Education, New York

Mills, C Wright, 1997: *Den sociologiska visionen*, Arkiv förlag, Eslöv

Obmascik, Mark, 2005: *Det stora året*, Symposion, Eslöv

Sheldon, Anthony, 2001: *Collectors: Individuals and Institutions*, Horniman Museum, London

Artiklar

Donnelly, Peter, 1994: *Take My Word For It: Trust in the Context of Birding and Mountaineering*. *Qualitative Sociology* 17(3):215-41.

Liep, John, 2001: *Airborne Kula*, *Anthropology Today* 17 (5): 10-15

Internetkällor

Birdcall (2005)
<http://www.birdcall.de/>

Club 300 Sverige (2006)

<http://www.club300.se/>

Club 300 Germany (2005)
<http://www.club300.de/>

Försäkringskassan, statistik (2006)
http://statistik.forsakringskassan.se/rfvexcel/pen/par03_tabeller.doc

Microbirding (2006)
<http://www.microbirding.se/>

Nationalencyklopedin (2006)
<http://www.ne.se/>

Netfugl (2006)
<http://www.netfugl.dk/>

Tarsiger (2005)
<http://www.tarsiger.com/>

Tack

En mängd personer förtjänar ett hjärtligt tack för sin villkorslösa hjälp med sammanställningen av denna uppsats. Först och främst vill jag tacka alla informanter som berättat så öppen hjärtigt om ett fritidsintresse som inte direkt nått social acceptans i samhällets alla instanser. Er förståelse för mina påträngande frågor, återkommande telefonsamtal och oförmåga att uppfatta de mest uppenbara fakta har varit ovärderligt. Två personer ska i synnerhet nämnas i detta sammanhang. Club 300s ordförande Erik Hirschfeld har vid flera tillfällen haft vänligheten att svara på frågor och förklara förhållanden som för en utomstående tett sig alienerande. Främst skall dock David Erterius lyftas fram, denna klippa som lät mig följa med för att se en större turturduva en kylig morgon i januari.

Texterna har genomgått en välbehövlig språklig massage utförd av Joanna Olsson och Ingemar Samuelson. De strukturella och analytiska brister uppsatsen uppvisat har förbättrats och redigerats med insiktsfull hjälp från Joanna Olsson.

De danska antropologerna John Liep och Stig Toft Madsen har varit behjälpliga med allehanda tips om fågelskådning och dess antropologiska tillämpning. I synnerhet mot slutet av uppsatsarbetet har er hjälp varit fenomenal.

Min handledare Steven Sampson, som upprepade gånger gett uttryck för klart indignerad frustration inför min egenhet att påstå mig vara färdig utan att någonsin lämna in färdiga manus, förtjänar en stor eloge.

Också min gode vän Victor Ståhl förtjänar ett omnämnande för sitt villkorslösa utlånande av sin dator, vilket på många sätt varit en förutsättning för färdigställandet av denna uppsats.

Tack för att ni stått ut med mig.

Appendix 1: Ordlista

Med anledning av den rika flora specialuttryck som florerar kring Club 300 har behovet av en ordlista redan från första stund visat sig trängande. För att i största möjliga mån eliminera riskerna för missförstånd har översättningen av ord överlåtits åt tre rutinerade C3-skådare. Dessa är David Erterius (DE), Erik Hirschfeld (EH) samt Börje Kollmats (BK).

Arta

Slang för "att artbestämma" en fågel dvs. att bedöma vilken art fågeln ifråga tillhör. Man kan arta en fågel såväl på utseendet som på lätet (sång, lockläte, varningsläte etc.) och i vissa fall i kombination med beteende och säsongsmässigt uppträdande. Man bör dock inte arta utifrån enbart de två sistnämnda kriterierna utan ser eller hör man fågeln inte tillräckligt bra för att kunna bedöma arttillhörigheten utifrån detta bör man hellre låta den gå som obestämd. (DE)

Blocker

En art som man sett men som är svår för andra att se. Den kan t ex bara ha setts någon enstaka gång i landet, för väldigt länge sedan, den kan ha visat sig mycket kortvarigt så att inte många hann åka och se på den. Ett bra exempel är den dvärgsångaren som sågs på Landsort för några år sedan. Arten i sig var väldigt osannolik att dyka upp i landet. Taget direkt från engelskan. (EH)

Dipp

Att ha missat en art. Innebär att man varit aktiv och dragit. Jag kan inte hävda att jag dippade amurfalk i somras då jag inte ens åkte på den. Direktöversatt från engelska. (EH)

Drag

Processen att åka på ett larm för att hänga in ett kryss som mycket väl kan vara en blocker. (EH)

Hänga in

Kryssa en art. (EH)

Kryss

En ny art på en lista. Kan vara tomtlistan, Skånelistan, Sverige listan eller världslistan. Eller månadslistan. (EH)

Larm

Någon art dyker upp och förmedlas i larmsystemet. (EH)

Linbanekryss

Jag har t.ex. Jorduggla som linbanekryss. Satt i linbanan ner från Njuolla i Abisko när en jorduggla kom flygande alldeles under mig. Detta blev då ett "Linbanekryss". Det finns massor av kryss; tomtkryss, bilkryss, "påvägtillCoop-kryss" (nej, det sista hittade jag på). (BK)

Microbirding

Företeelsen att skåda i geografiskt avgränsade områden, företrädesvis kommuner eller städer. Uppstod i början av 2000-talet. En svensk företeelse. Engelsmännen har alltid haft sin "local patch" att skåda på, men microbirding har lyft denna företeelse ett steg längre så att man skådar i t ex Malmö kommun. Local patch-skådning, dvs hur många arter man ser i t ex den lokal som är närmst där man bor, har aldrig varit stort i Sverige. Innan microbirding skådades det huvudsakligen i landskap som minsta enhet (undantaget enstaka individer som höll listor för en fågelokal). (EH)

Obs

Observation av en fågel. (BK)

Plocka

Att "hänga in" en art, kan göras som en plock, dvs man planerar att hänga in en massa Skånearter på en resa över en helg. (EH)

Plomb

En art som du saknar men som är mycket vanlig. (BK)

Skamkryss

En fågel som man inte har sett, trots att det är en hyfsat lätt art. (BK)

Subrarris

Slang för "subraritet". En subraritet är som du kanske kan lista ut ingen riktig raritet utan en fågelart eller ras som uppträder sällsynt men ändå regelbundet någonstans. Ingen av våra regelbundna svenska häckfåglar brukar räknas som subrariteter utan det handlar om arter eller raser vars uppdykande i vårt land helt och hållet styrs av väderförhållanden eller som sällsynt passerar förbi i samband med flyttningen (några av dessa häckar även oregelbundet). (DE)

Svarare

Ring Svararen 09001068300. Då får du de senaste obsarna upplästa. 2 ggr om dagen läses det in. Om något upphetsande har obsats, kommer det extrainläsning direkt. Detta meddelas då på larmapparaten. Mikael Nord, som bor i Varberg, sköter denna del av rapportering. "Håll i hatten" säger han när det är något alldeles särskilt. (BK)

Säkra

Ta en snabbtitt på fågeln, så att man åtminstone har sett den. Därefter kan man börja studera och ev. fota den. Ofta kastar man sig över någon, som redan har tuben riktad direkt mot fågeln. "Puh, fågeln är säkrad" (BK)

Appendix 2: Kryssregler

1. Generell regel.

För att en art skall få räknas skall man ha sett arten så väl att man själv kan göra en säker artbestämning med hjälp av sina egna observationer. Detta hindrar inte att artbestämningen görs i efterhand, t ex efter litteraturstudier. Kan en säker artbestämning göras på lättet räcker det med att höra en art för att få räkna den.

2. Sverigelistan.

- 2.1 Får endast omfatta arter eller individer som bedömts som spontana av SOFs raritetskommitté (Rk), dvs arter eller individer som tillhör artkategori A-C.
- 2.2 Endast observationer som godkänts av Rk får räknas.
- 2.3 Observationer som inte behandlats av Rk eller som är under behandling får räknas tills vidare. En observation måste dock ha rapporterats till Rk senast ett år efter obstillfället för att få räknas.
- 2.4 Endast arter observerade på svenskt territorium får räknas. Observatörens placering är ovidkommande.
- 2.5 Eventuella back-steps, dvs observationer som tidigare räknats med, men inte rapporterats enligt ovan eller som underkänts av Rk skall meddelas Club 300 senast i samband med den årliga kryssuppdateringen.
- 2.6 Fångade fåglar får räknas under förutsättning att de fångats på svenskt territorium. Fågeln får endast räknas om den observeras i samband med fångst eller släppning, dvs fåglar i bur får ej räknas.
- 2.7 Fåglar utplanterade för att stödja den vilda populationen får räknas om de är friflygande, oavsett eventuell färgmärkning. T ex vit stork, fjällgås, tornuggla, berguv, pilgrimsfalk, vittryggig hackspett.

3. Landskapslistan.

Samma regler som för Sverigelistan. Regel 2.1-2.3 samt 2.5 kompletteras med SOFs regionala rapportkommitté (Rrk). Regel 2.4 ersätts av landskapsgräns, ej länsgräns.

4. Ädellistan.

- 4.1 Samma regler som för Sverigelistan exklusive regel 2.6.
- 4.2 För att en art skall få räknas på ädellistan skall observatören själv ha upptäckt och artbestämt fågeln. Om någon som står bredvid upptäcker fågeln och ropar, räknas det inte som ädelkryss.
- 4.3 Sällsynta och lokala häckfåglar får endast räknas om observatören själv hittar fågeln utan hjälp av detaljerade lokalbeskrivningar samt att den observerade individen inte är

ett känt exemplar.

- 4.4 Fåglar som upptäcks i samband med fångst får inte räknas.
- 4.5 Endast fåglar som uppträder i ett naturligt tillstånd får räknas.
- 4.6 Får endast omfatta arter eller individer som bedömts som tillhörande kategori A av SOFs raritetskommitté (Rk), dvs ej arter som t ex tamduva, kanadagås, fasan, etc.
- 4.7 Vid tveksamhet skall alltid försiktighetsprincipen användas, dvs det är överraskningsmomentet som är den viktiga hörnpelaren i ädellistan.

5. Årslistan.

Samma regler som för Sverigelistan. Arten skall vara observerad inom angiven tidsperiod.

6. Best ever-årslistan.

Samma regler som för Årslistan.

7. Månadslistorna.

Samma regler som för Årslistan.

8. Dubbellistan.

Samma regler som för Sverigelistan. Får endast omfatta minst två fynd av två olika individer av respektive art. Två fåglar tillsammans utgör ett fynd och således inte dubbelkruss.

9. Västra Palearktisk-listan.

Får endast omfatta arter som anses ha artstatus enligt SOFs holarktiska lista.

10. Världslistan.

Får endast omfatta arter som anses ha artstatus av Clements, Birds of the World: a checklist, fifth edition, 2000 inklusive årliga uppdateringar av denna lista.

11. Region-listorna.

Nordamerika, Kontinentala USA dvs "ABA-området", Sydamerika, Afrika, Australasien, Sydpolen, Eurasien. Regionernas gränser enligt definition av American Birding Association.

12. Familjelistan.

Antalet fågelfamiljer där minst en art observerats ur varje familj. Får endast omfatta familjer som anses ha familje-status av Clements, Birds of the World: a checklist, fifth edition, 2000.

Appendix 3: Stadgar

- §1** Club 300 är en ideell förening för fågelskådare med ett speciellt intresse för sällsynta fåglar. Club 300 verkar för att fågelskådare skall kunna stifta nya artbekantskaper samt vinna fördjupade kunskaper om fältbestämning av fåglar. Föreningens syfte är vidare att aktivt verka för ett starkare fågelskydd, såväl nationellt som internationellt.
- §2** Club 300 står öppen för envar fysisk person, som vill verka för föreningens syften och erlägger fastställd medlemsavgift.
- §3** Club 300 sammanställer årligen medlemmarnas artlistor under förutsättning att medlemmen observerat minst 300 fågelarter i Sverige. Föreningen fastställer även regler för vilka arter och observationer som medlemmarna får räkna.
- §4** Club 300 håller årligen ordinarie årsmöte senast under oktober månad på tid och plats som bestäms av styrelsen. Extra årsmöte skall utlysas av styrelsen då denna så anser nödvändigt, revisorn så påfordrar eller minst 1/3 av medlemmarna anhåller därom. Därvid må endast de ärenden behandlas för vilka det extra årsmötet blivit utlyst. Dessa ärenden skall anges i kallelsen. Tid och plats för årsmötet skall senast 30 dagar i förväg meddelas medlemmarna och styrelsen.
- §5** Vid ordinarie årsmöte skall förekomma
- a) val av mötesordförande, mötessekreterare och två justeringsmän, tillika rösträknare, att jämte mötesordföranden justera mötets protokoll,
 - b) frågan om mötet blivit behörigen utlyst,
 - c) styrelsens verksamhetsberättelse,
 - d) revisionsberättelse,
 - e) frågan om ansvarighet för föregående års förvaltning,
 - f) val av ordförande,
 - g) val av ledamöter för styrelsens övriga poster,
 - h) val av en revisor och en revisorsuppleant,
 - i) val av valberedning,
 - j) fastställande av årsavgift för nästkommande år,
 - k) övriga ärenden.
- §6** Styrelsen skall bestå av 5-7 ledamöter. I styrelsen skall ingå ordförande, sekreterare och kassör. Ordföranden väljs på ett år. Övriga ledamöter väljs på två år, på så sätt att det vid varje årsmöte väljs minst tre ledamöter inklusive ordförande. Ledamöter som väljs vid ordinarie årsmöte tillträder från och med årsmötet eller, om årsmötet hålls på hösten, vid det nästföljande årsskiftet.
- §7** Styrelsen är beslutsmässig då alla dess ledamöter är i vederbörlig ordning kallade och minst hälften av ledamöterna är närvarande. Som styrelsens beslut gäller den mening som motsvarar minst hälften av de av årsmötet valda ledamöterna. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Tid och plats skall meddelas ledamöterna senast en vecka i förväg.
- §8** Föreningens ordförande jämte kassör har rätt att var för sig vara föreningens firmatecknare. Fågelskyddskonto 6915 225 579 758 undantas och skall tecknas av föreningens kassör samt ordförande i förening.
- §9** Styrelsen åligger
- att planera och driva en verksamhet som gagnar Club 300,
 - att kontinuerligt hålla medlemmarna underrättade om sin verksamhet,
 - att föra bok över föreningens ekonomi och dess inventarier,
 - att protokollföra alla sammanträden.

- §1** Föreningens räkenskaper, vilka förs per kalenderår, skall vara vederbörligen avslutade och
0 överlämnade till den vid föregående årsmöte valda revisorn senast den 15:e mars efterföljande år. Revisorn har att vid det därpå följande årsmötet avge berättelse över den verkställda granskningen av föreningens räkenskaper och verksamhet. Revisorn skall vara myndig.
- §1** Föreningen kan ej upplösas, så länge minst tio av dess medlemmar är ense om dess fortbestånd.
1 Förslag om föreningens upplösning kan endast framläggas vid årsmöte efter samråd med styrelsen. Om föreningen upplöses skall dess tillgångar tillfalla lämplig fågelskyddsfond vilken beslutas av styrelsen.
- §1** Ändring av dessa stadgar kan endast ske om beslut fattas vid två på varandra följande årsmöten,
2 varav minst ett skall vara ett ordinarie årsmöte.

Stadgar för Club300 - gällande from 030329

Appendix 4: Etiska regler

Club300 är en förening för oss som tycker det är roligt att skåda fågel och att sprida denna glädje vidare. Detta ska naturligtvis kombineras med ett stort ansvarstagande och respekt för naturen, dess djur- och växtliv, för de markägare som berörs, deras mark och grödor samt för den breda allmänheten.

Vi ska förknippas med ett positivt, informativt och hänsynstagande uppträdande i naturen.

Här följer några enkla regler för olika situationer.

- När Du upptäckt en sällsynt fågel avgör du själv om du ska larma ut upptäckten eller ej. Du har ansvaret. Självklart sprider du inte information som du har fått i förtroende. Bedöm också fågelns kondition, den kanske nyss har landat utmattad efter en längre flyttning. Fågelns väl och ve går i första hand!
- Bedöm om fågel, platsen och omgivningen klarar ett stort antal besökare på kort tid. Tänk också på eventuella häckningar av andra arter i närheten.
- Om du bedömer att lokalen är känslig och/eller att många skådare beräknas komma dit, ta då kontakt antingen med någon lokal Club300-medlem eller direkt med klubbens larmansvarige innan du larmar. Kontakta gärna berörda markägare för att möjliggöra parkering och tillfartsvägar.
- Sprid inte nyheten förrän alla åtgärder vidtagits. Då ska informationen innehålla klara instruktioner om vilka regler som gäller för lokalen.
- Respektera alltid att allemansrätten inte ger dig rätt att beträda jordbruksmark, privata tomter mm.
- Gå inte för nära fågel och försök aldrig stöta den, tänk på att andra skådare ännu inte hunnit fram.
- Blunda aldrig för övertramp som görs av andra skådare. Föregå med gott exempel. Ingrip omedelbart om du ser andra bära sig illa åt.
- Följ alltid de trafikregler som finns vid färden till och från lokalen.

Club300 står och faller med om vi uppfattas positivt av allmänhet, myndigheter och andra intressenter. Tänk på att ett enda övertramp förstör otaliga andra skådares strävan att både få se fågel, kunna njuta av observationen och känna glädje efteråt.

Om du har synpunkter på ovanstående är du välkommen att redovisa dessa, lämpligen till föreningens sekreterare.

Appendix 5: Informanter

Majoriteten av de informanter som konsulterats under arbetet med denna uppsats är medlemmar av Club 300. Flera av dessa har inte delgett information i regelrätta intervjuer utan har snarare kommit att fungera som kamrater i mer informella sammanhang. Stora delar av denna information har spridits i formen av anekdoter.

Följande medlemmar av Club 300 har varit till särskilt stor hjälp i arbetet med uppsatsen, dels då de ställt upp på intervjuer, dels med annan hjälp i förståelsen av föreningen. Mängden hjälp eller information som erhållits från respektive informant är mycket skiftande. Här görs ingen distinktion mellan dem.

Björn Andersson
Christian Cederroth
David Erterius
Erik Hirschfeld
Börje Kollmats
Mikael Nord
Bertil Svensson
Jan Unoson

Följande hustrur till medlemmar av Club 300 har varit till särskilt stor hjälp i arbetet med uppsatsen, då de ställt upp på intervjuer. Mängden hjälp eller information som erhållits från respektive informant är skiftande. Här görs ingen distinktion mellan dem.

Catarina Hirschfeld
Berit Kollmats
Kajsa Unoson

Två professionella antropologer har konsulterats. Båda dessa har varit till stor hjälp då de utöver sin stora kunnighet i antropologi också håller på med fågelskådning. Deras insikter och analyser av skådningen har varit ovärderliga.

John Liep
Stig Toft Madsen

Utöver dessa informanter har också ett mindre antal utomstående kommit att fungera som informanter. Samtliga (med ett enda undantag) har av olika anledningar visat en ovilja mot att figurera med namn i uppsatsen men de funktioner de haft och naturen i deras konsultering är inte ovidkommande, så därför är det inte irrelevant att påpeka dessas roller som golfare, fågelskådare, samlare av barbiedockor och samlare av frimärken. En av dessa informanter godkände att ha sitt namn i denna uppsats, nämligen SOFs ordförande.

Lars Lindell